

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОПОВИЧ Анжеліка Станіславівна

УДК 378.016:811.161.2'38(043.3)

**МЕТОДИЧНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ СТИЛІСТИКИ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант:

доктор педагогічних наук, професор
Горошкіна Олена Миколаївна,
Інститут педагогіки НАПН України,
головний науковий співробітник відділу
навчання української мови та літератури.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Пентилюк Марія Іванівна,
Херсонський державний університет,
професор кафедри мовознавства;

доктор педагогічних наук, професор
Копусь Ольга Антонівна,
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського,
перший проректор із навчальної та науково-
педагогічної роботи;

доктор педагогічних наук, професор
Нікітіна Алла Василівна,
ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка» (м. Старобільськ),
завідувач кафедри української мови.

Захист відбудеться 20 грудня 2018 року о 12 годині 30 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.05 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13-Б.

Автореферат розіслано ___ листопада 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Р. С. Дружененко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасні соціокультурні реалії, процеси демократизації українського суспільства закономірно зумовлюють освітні перетворення, актуалізують завдання закладів вищої освіти – підготувати вчителя, який успішно знаходитиме відповіді на виклики часу й матиме ґрунтовну фахову підготовку. Важливим є не лише опанування студентами професійних знань, методики навчання української мови, а й оволодіння мовленнєво-комунікативними вміннями, розвиток лінгвістичної креативності, стилістичної вправності, на що й спрямовують законодавчі та нормативні документи (Закон України «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Державні стандарти початкової, базової і повної середньої освіти).

Останнім часом проблемам вивчення способів використання української мови, стилістики зокрема, відведено значне місце не лише в мовознавчих студіях, а й у курсах лінгводидактики середньої та вищої школи. Навчання стилістики в закладах загальної середньої освіти активно досліджували Л. Алексеєва, О. Андрієць, З. Бакум, Н. Бондаренко, І. Варнавська, І. Гамрецький, Г. Глазкова, О. Горошкіна, Г. Дідук-Ступ'як, С. Дорошенко, С. Караман, Ю. Коломієць, П. Кордун, Л. Кратасюк, О. Кулик, І. Кучеренко, В. Луценко, М. Марун, В. Мельничайко, І. Нагрибельна, А. Нікітіна, С. Омельчук, М. Пентилюк, Л. Попова, Н. Сіранчук, Н. Юрійчук, Н. Янко та ін. Лінгводидактичні аспекти стилістики української мови в закладах вищої освіти частково віддзеркалено у розвідках Н. Бабич, В. Бадер, З. Бакум, Н. Баранник, Н. Бондаревої, Г. Волкотруб, І. Гайдаєнко, М. Греб, О. Караман, С. Карамана, К. Климової, О. Копусь, Л. Кравець, І. Кучеренко, Т. Ліштаби, В. Луценко, Л. Мацько, В. Новосьолової, М. Пентилюк, О. Попової, Л. Рускуліс, К. Серажим, Т. Симоненко, Л. Сугейко, Л. Шевченко, Н. Шульжук, Н. Янко та ін.

Попри те, що наукові студії з методики навчання української мови в закладах вищої освіти відбивають окремі сегменти стилістичної підготовки студентів, спеціального дослідження методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури дотепер немає. Водночас аналіз практики навчання лінгвістичних дисциплін, рівнів засвоєння мовної теорії здобувачів вищої освіти, спостереження за розвитком мовлення студентів засвідчують, що рівень знань про стилістичні можливості мовних засобів і закономірності їх уживання в мовленні, вміння виконувати стилістичний аналіз текстів, редагувати, конструювати й реконструювати тексти різного стилістичного спрямування залишається недостатньо високим.

Сьогодні є об'єктивна необхідність теоретично узагальнити нові аспекти лінгвостилістичних досліджень у контексті трансформування поглядів на мову не лише як об'єкт лінгвістики, а й інших суспільних наук. Стилістика посідає важливе місце в сучасній філологічній освіті, оскільки забезпечує зв'язки з іншими лінгвістичними дисциплінами, сприяє розширенню уявлень про мову загалом і є

потужним засобом мовленнєвого розвитку студентів. Як функційно-комунікативна лінгвістична дисципліна стилістика щонайкраще може прислужитися для утвердження державотворчих і суспільних функцій української мови, розширення сфер її використання, акумулювання елементів загальнонаціональної культури, формування елітарної мовної особистості.

Сучасне осмислення проблем стилістики безпосередньо пов'язане з філософією мови, культурологією, соціолінгвістикою, етнолінгвістикою з актуалізацією психологічного напрямку в мовознавстві. Потреби вербалізації культурної свідомості в сучасному інформаційному просторі спонукають до впровадження елементів інтерактивної стилістики, спрямованої на здійснення ефективної комунікації, вибудовування оптимальної комунікативної стратегії та взаємодії зі співрозмовником.

Нині в різних соціокультурних сферах значно збільшено жанровий репертуар, спричинений появою нових мовних жанрів; розширено структуру стилістики через виокремлення таких її різновидів, як інтерактивна, когнітивна, комунікативна, прагматична, гендерна, медійна, креативна та ін. У стилістиці посилено увагу дослідників до мовної особистості автора та його ідіостилю в комунікативно-діяльнісному аспекті; помічено зацікавленість екстралінгвістичними чинниками спілкування; уведено в науковий обіг нові методи й методики стилістичного дослідження, зумовлені змінами в лінгвістиці й інтегруванням з іншими науками.

Актуальність теми дослідження визначається пошуком шляхів підвищення ефективності стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови й літератури, що має глибокий соціальний смисл у сучасних умовах розвитку українського суспільства. Аналіз здобутків лінгводидактики, їх зіставлення з практикою стилістичної підготовки студентів у сучасних закладах вищої освіти уможливорює висновок про те, що дотепер не повною мірою зреалізовано й задіяно ресурсний потенціал стилістики для формування професійно-педагогічних умінь майбутніх учителів української мови і літератури. У лінгводидактиці вищої школи не створено методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, недостатньо враховано дієві можливості особистісно зорієнтованого, діяльнісного й компетентнісного підходів, що відповідають вимогам оновленої освітньої парадигми. Відтак констатуємо наявність невідповідностей і протиріч між:

- соціальним замовленням на вчителя української мови і літератури з високим рівнем стилістичної підготовки й професійно-мовленнєвої освіченості та недостатньою розробленістю теоретичних засад навчання стилістики української мови;

- зміною наукової парадигми дослідження мови як суспільного явища, як коду національної культури, наявними інноваційними тенденціями розвитку лінгвістичної науки та необхідністю оновлення змістового наповнення навчально-методичного забезпечення стилістики української мови;

- потенційними можливостями технологій навчання стилістики української мови й недостатнім їх використанням в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Окреслені протиріччя й необхідність обґрунтування теоретично-методичних

засад навчання стилістики зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Методична система навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з науковою проблематикою досліджень кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти» (номер державної реєстрації 0110U006274) та кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка «Дослідження сучасного стану стилістичної системи української мови як національної» (номер державної реєстрації 011U002858). Тему дисертації *«Теоретичні та методичні засади навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури»* затверджено вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 16 від 28 грудня 2016 року), узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології Національної академії педагогічних наук України (протокол № 2 від 28 березня 2017 р.) та уточнено на засіданні кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка у формулюванні *«Методична система навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури»* (протокол № 17 від 27 червня 2018 р.).

Мета дослідження в полягає в обґрунтуванні теоретично-методичних засад і розробленні методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури.

Відповідно до теми й мети дослідження визначено такі **завдання**:

- 1) описати історію становлення й розвиток стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни;
- 2) розкрити й уточнити сутнісні характеристики базових понять дослідження;
- 3) обґрунтувати лінгвістичні основи й психологічно-педагогічні чинники навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури;
- 4) проаналізувати організаційно-методичне й навчально-методичне забезпечення стилістики української мови в закладах вищої освіти;
- 5) уточнити й доповнити зміст навчання стилістики в закладах вищої педагогічної освіти;
- 6) запропонувати методичну систему навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури;
- 7) експериментально перевірити ефективність розробленої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів-словесників у закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження – процес навчання стилістики української мови майбутніх учителів-словесників у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – методична система навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури.

Концепція дослідження. Потреба в обґрунтуванні теоретично-методичних засад навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури

зумовлена освітніми перетвореннями в Україні, модернізуванням системи підготовки фахівців освітньої галузі через зміну пріоритетів у вимогах до формування компетентностей учителів, які мають стати провідниками нових стратегій навчання. Об'єктивною є необхідність урахування в навчанні стилістики майбутніх учителів-словесників інноваційних тенденцій розвитку лінгвістичної науки, зокрема інтеграційності й трансдисциплінарності стилістики та взаємодії лінгвостилістичних категорій з філософією мови, культурологією, соціолінгвістикою, прагмалінгвістикою, комунікативною й когнітивною лінгвістикою, етнолінгвістикою тощо.

Провідною ідеєю дослідження є розроблення методичної системи навчання стилістики української мови майбутніх учителів-словесників, спрямованої на ґрунтовне засвоєння теоретичних аспектів стилістики, формування стилістичних умінь і навичок як складника стилістичної компетентності.

Концепцію, провідну ідею й основні положення дослідження зосереджено в **загальній гіпотезі**, що ґрунтується на припущенні про залежність ефективності методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури від моделювання змісту навчання, впровадження поетапної стилістичної підготовки, оптимального добору принципів, форм, методів, засобів і технологій навчання.

Загальну гіпотезу конкретизовано в **часткових**, за якими навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури буде ефективним, якщо: 1) здійснювати неперервну й системну поетапну стилістичну підготовку на основі використання сучасних принципів навчання; 2) удосконалювати зміст навчання стилістики з урахуванням історично-мовного, лінгвоекологічного, лінгвокогнітивного, лінгвосинергетичного та інших компонентів, спроектованих на умови навчання в сучасному закладі вищої освіти; 3) здійснювати навчання стилістики на дослідницьких засадах; 4) упроваджувати систему спеціальних вправ зі стилістики української мови, спрямовану на вироблення стилістичних умінь, формування мовного смаку, мовної гнучкості студентів, розвиток їхньої лінгвістичної креативності; 5) застосовувати продуктивні технології навчання стилістики, зорієнтовані на формування інформаційно-комунікаційної та естетичної культури, стилістичне чуття майбутніх учителів-словесників.

Методологічною основою дослідження, що визначає його стратегію, є провідні засади теорії наукового пізнання, ідеї філософії освіти, положення філософії про діалектичне пізнання світу, єдність мови, мовлення й мислення, форми і змісту; положення про мову як засіб спілкування, пізнання й відображення дійсності в людській свідомості, Закони України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Концепція розвитку педагогічної освіти», концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа», Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, нормативні й розпорядчі документи Міністерства освіти й науки України про впровадження європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, наукові дослідження з проблем обґрунтування теоретичних засад сучасних підходів до навчання, зокрема

особистісно зорієнтованого (Г. Балл, І. Бех, Н. Бібік, О. Бондаревська, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Давидов, В. Краєвський, С. Максименко, Н. Ничкало, І. Осмолівська, О. Пехота, А. Плігін, С. Подмазін, О. Савченко, В. Сериков, С. Сисоєва, І. Якиманська та ін.), компетентнісного (Н. Авдєєва, Н. Бібік, О. Божович, Л. Ващенко, Л. Гейхман, Е. Зеєр, І. Зимня, В. Краєвський, А. Маркова, Д. Мертенс, Л. Мітіна, О. Овчарук, Ч. Осгуд, Б. Оскарсон, Л. Петровська, О. Пометун, Дж. Равен, І. Родигіна, Г. Селевко, О. Савченко, С. Сисоєва, Т. Смагіна, С. Трубачова, А. Хуторської та ін.) й діяльнісного (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, О. [О.] Леонтєв, М. Олешков, В. Шадриков, В. Юдін та ін.).

Теоретичною основою слугували концептуальні положення розвитку сучасної освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, І. Зязюн, В. Лутай, В. Огнев'юк, С. Подмазін та ін.); наукові здобутки з психології та психолінгвістики (О. Абдулліна, Б. Ананьєв, І. Бех, Д. Богоявленський, О. Бодальов, Л. Божович, Л. Виготський, І. Гальперін, В. Давидов, О. Залевська, Л. Засєкіна, І. Зимня, М. Жинкін, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Леонтєв, В. Лісовський, О. Лурія, С. Максименко, В. Одинцов, Л. Проколієнко, Т. Рябова, І. Синиця, В. Сластьонін, Н. Талізін, О. Уланович, Р. Фрумкіна, Н. Чепелєва, Г. Чистякова та ін.), педагогіки й дидактики (А. Алексюк, Н. Бібік, В. Бондар, С. Вітвицька, С. Гончаренко, І. Дичківська, З. Курлянд, В. Краєвський, А. Кузьмінський, З. Нігматов, О. Пехота, П. Підкасистий, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, З. Слєпкань, С. Сисоєва, А. Хуторської та ін.), питань розвитку професійної діяльності вчителя української мови і літератури (Л. Базиль, З. Бакум, О. Біляєв, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Н. Голуб, О. Горошкіна, М. Греб, Н. Грона, Т. Донченко, І. Дроздова, В. Загороднова, О. Караман, С. Караман, К. Климова, В. Коваль, О. Копусь, О. Куцевол, І. Кучеренко, О. Кучерук, Г. Лещенко, О. Любашенко, Л. Мамчур, В. Мельничайко, І. Нагрибельна, А. Нікітіна, Л. Овсієнко, М. Оліяр, С. Омельчук, Г. Онкович, Н. Остапенко, М. Пентиліук, К. Плиско, О. Семенов, В. Сидоренко, Т. Симоненко, І. Соколова, Л. Струганець, І. Хом'як, С. Яворська та ін.).

Лінгвістичну основу роботи становлять дослідження, у яких висвітлюються загальномовознавчі питання (Ф. Бацевич, С. Бєвзенко, Л. Булаховський, К. Городенська, П. Гриценко, В. Кононенко, О. Курило, Л. Масенко, І. Огієнко, В. Русанівський, О. Селіванова, О. Синявський, В. Сімович, С. Смеречинський, Ю. Шевельов та ін.), різні аспекти історії й теорії стилістики (Н. Бабич, Д. Баранник, І. Білодід, Н. Болотнова, В. Бондалетов, Л. Булаховський, В. Ващенко, В. Виноградов, Г. Винокур, С. Гайда, Н. Джусупов, В. Домбровський, С. Дорошенко, П. Дудик, С. Єрмоленко, О. Єфімов, Г. Їжакевич, В. Калашник, А. Капелюшний, Н. Клушина, А. Коваль, М. Кожина, Т. Космеда, Л. Кравець, Н. Купіна, Л. Мацько, Ф. Міко, Й. Містрик, Д. Нитченко, Е. Пауліни, О. Пономарів, О. Потєбня, Ю. Скрєбньов, Д. Сланчова, Н. Сологуб, Б. Ткаченко, І. Чередниченко, М. Шанський, Л. Шевченко, Л. Щєрба та ін.).

Для реалізації поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

- **теоретичні**: вивчення наукової літератури (психологічні, педагогічні, лінгводидактичні, лінгвістичні й лінгвостилістичні праці, наукові періодичні

фахові видання, довідкова література, підручники, навчальні й навчально-методичні посібники тощо), нормативних, розпорядчих та інструктивно-методичних документів; аналіз документації закладів вищої освіти України; метод моделювання системи навчання й такі розумові операції логічного мислення, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, типологізація, абстрагування, систематизація, порівняння, узагальнення тощо – для з'ясування сучасного стану теорії й практики стилістичної підготовки студентів у закладах вищої освіти й моделювання методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури;

- **емпіричні:** педагогічне спостереження за освітнім процесом у закладах вищої освіти, опитування, бесіди, анкетування, тестування, вивчення письмових, творчих і модульних контрольних робіт студентів, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду роботи викладачів – для вивчення особливостей навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти й виявлення рівня стилістичної підготовки студентів; педагогічний експеримент – задля перевірки ефективності методичної системи навчання стилістики української мови майбутніх учителів-словесників, педагогічних умов її функціонування й комплексу засобів реалізації;
- **статистичні** (кількісний і якісний аналіз експериментальних даних) – для отримання достовірних результатів щодо ефективності розробленої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження: *уперше* в українській лінгводидактиці *проаналізовано* історію становлення й розвиток стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни; *розкрито й уточнено* сутність базових понять дослідження «стилістичні вміння майбутніх учителів української мови і літератури», «стилістична компетентність майбутніх учителів української мови і літератури», «методична система навчання стилістики», «стилістична підготовка студентів», «методично-стилістична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури», «готовність майбутніх учителів української мови і літератури до викладання стилістики»; *уточнено й доповнено* зміст навчання стилістики в умовах вищої педагогічної освіти (уведено до змісту навчання стилістики історично-мовні, автентично-мовні, лінгвоекологічні, лінгвокогнітивні, лінгвосинергетичні та ін. компоненти); *виокремлено* етапи формування понять і вмінь зі стилістики української мови; *розроблено* класифікацію й номенклатуру стилістичних умінь майбутніх учителів української мови і літератури; *потлумачено* сучасні підходи до навчання стилістики української мови, специфічні принципи навчання стилістики та пріоритетні загальнодидактичні й загальнометодичні принципи; *визначено* складники стилістичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури; *схарактеризовано* лінгводидактичні особливості системи навчання стилістики майбутніх учителів-словесників; *обґрунтовано* методичну систему навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури; *подальшого розвитку* набули теоретичні й прикладні аспекти технологічного супроводу навчання стилістики української мови майбутніх

учителів-словесників.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що створено й упроваджено в освітню практику вищої школи методичну систему навчання стилістики української мови. Дослідження розкриває нові можливості для вдосконалення й коригування навчальних планів підготовки фахівців, навчальних і робочих програм дисциплін стилістичного спрямування, підготовки підручників і посібників із мовознавчих і лінгводидактичних курсів, пропонує ефективні технології навчання стилістики української мови. Розроблені навчальні й навчально-методичні посібники можуть бути використані в освітньому процесі під час підготовки вчителів української мови і літератури, зокрема у викладанні мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін, організації науково-дослідницької роботи студентів, проведенні педагогічної практики, а також у післядипломній освіті.

Достовірність результатів дослідження забезпечена науково-методичним обґрунтуванням вихідних положень, що спираються на сучасні досягнення дидактики, психології, психолінгвістики, лінгвістики, лінгводидактики; ефективним використанням теоретичних, емпіричних і статистичних методів, що відповідали предмету, меті й завданням дослідження; упровадженням розробленої методики в закладах вищої освіти різних регіонів України; позитивною динамікою результатів експериментального навчання; апробацією дослідження на міжнародних, усеукраїнських, міжрегіональних, регіональних наукових і науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу проведено на базі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка № 38/18 від 22.05.2018 р.), Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 171/1 від 15.06.2018 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 243 від 17.05.2018 р.), ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка № 1/602 від 25.05.2018 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 05/309 від 23.05.2018 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/714 від 13.09.2018 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 273-н від 10.09.2018 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1135-33/03 від 14.09.2018 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/661 від 26.09.2018 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення наукового дослідження оприлюднено на наукових, науково-практичних і науково-методичних конференціях, конгресах і семінарах різних рівнів, зокрема *міжнародних*: «Стан і перспективи розвитку регіональної журналістики в умовах світових глобалізаційних процесів» (Кам'янець-Подільський, 2011), «Мова, культура і соціум у гуманітарній парадигмі» (Кам'янець-Подільський, 2015, 2017), «Нова лінгвістична парадигма: теоретичні і прикладні аспекти» (Одеса, 2016), «Лінгвостилістика ХХІ ст.: стан і перспективи» (Луцьк, 2017), «Актуальні проблеми історичної та теоретичної поезики» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Science without boundaries – development

in 21st century – 2017» (Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe) (Будапешт, 2017), «Pedagogy and Psychology in the age of globalization – 2017» (Будапешт, 2017), «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017), «Профильное и профессиональное образование в условиях современного поликультурного пространства» (Челябінськ, 2013, 2014), «Концептуальні проблеми функціонування мови в полікультурному просторі» (Мелітополь – Сєверодвінськ – Ченстохово, 2016, 2017), «Теоретична і дидактична філологія: надбання, проблеми, перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2016), «Проблеми та перспективи розвитку освіти» (Львів, 2017), «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Текст у сучасному лінгвістичному вимірі» (Переяслав-Хмельницький, 2017), «Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті» (Кропивницький, 2017), «Сучасні проблеми підготовки вчителя і його професійного удосконалення» (Чернігів, 2017), «Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development. Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results» (Лондон, 2017), «Modern philology: relevant issues and prospects of research» (Люблін, 2017), «Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення педагогів» (Чернігів, 2018); *усеукраїнських*: «Вербальні культурні коди сучасної української мови» (Кам'янець-Подільський, 2015, 2017), «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (Дніпро, 2017), «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (Кам'янець-Подільський, 2017, 2018), «Психолого-педагогічне забезпечення особистісного розвитку майбутнього фахівця з вищої освітою» (Кам'янець-Подільський, 2013), «Інноваційний потенціал світової науки – ХХІ сторіччя» (Запоріжжя, 2013), «Ціннісні орієнтації в управлінні процесом підготовки фахівців педагогіки вищої школи» (Кам'янець-Подільський, 2016), «О. Потебня і сучасна наука» (Херсон, 2016), «Канон Івана Огієнка у сучасній науковій парадигмі» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Парадигма сучасної освіти ХХІ століття» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Лінгвістичний і лінгводидактичний дискурсивний простір: здобутки і перспективи» (Київ, 2017), «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії педагога з дитиною» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника» (Суми, 2017), «Розвиток освіти в добу української революції (1917–1921)» (Київ, 2017), «Психологічне забезпечення інноваційних технологій підготовки фахівців у освітньо-професійному просторі вишу» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Актуальні проблеми компетентісно орієнтованого навчання української мови в сучасних закладах освіти» (Київ, 2018), *міжрегіональних*: «Оптимізація мотиваційних складників та формування ключових компетенцій на заняттях у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації як чинники удосконалення підготовки сучасних фахівців» (Харків, 2017), «Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах» (Житомир, 2017), «Тенденції та перспективи формування професійної лексики» (Ірпінь, 2017), *регіональних*: «Методика викладання філологічних дисциплін у загальноосвітніх та

вищих навчальних закладах України» (Кам'янець-Подільський, 2017), «Компетентнісний підхід у підготовці фахівця з вищою освітою» (Кам'янець-Подільський, 2012), «Особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця в освітньому просторі вишу: проблеми та перспективи» (Кам'янець-Подільський, 2015). Результати дослідження обговорено на щорічних звітних наукових конференціях за підсумками науково-дослідної роботи викладачів, докторантів і аспірантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам'янець-Подільський, 2011–2018).

Публікації. Основний зміст дисертації викладено у 72 наукових працях, з них 2 монографії (1 – одноосібна, 1 – у співавторстві, видана за кордоном), 11 навчальних і навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій (8 – у співавторстві), 22 статті в українських наукових фахових виданнях, 8 – у виданнях інших країн (зокрема, 4 – у періодичних наукових виданнях), 16 апробаційних публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій, 13 статей додатково відбивають наукові результати дисертації.

Особистий внесок здобувача. У дисертації не використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими опубліковано наукові праці. Особистий внесок здобувача в роботах у співавторстві полягає у визначенні концептуальних засад навчальних видань і загальному редагуванні, а також авторові належить розроблення у праці [3] планів практичних занять (1–25) і теоретичних блоків до них; [4] – робочої програми навчальної дисципліни, конспекту лекцій, планів практичних і семінарських занять; [5] – навчальної програми й методичних указівок до практичних занять (1–7); [6] – схем повного стилістичного аналізу художнього тексту і повного лінгвістичного аналізу тексту та взірців до них; [8] – програми і робочої програми нормативної навчальної дисципліни, планів практичних і лабораторних робіт, методичних указівок до виконання курсових і дипломних робіт з методики навчання української мови; [11] – розділів I, II і додатків А – Ж, М, Ф; [12] – програми педагогічної практики, методично-організаційних рекомендацій (пункти 1–3), додатків А – И; [13] – розділів 1–5.

Результати захищеної у 2001 році в Інституті української мови Національної академії наук України дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова з теми «Мовностилістичні особливості української сатирично-гумористичної прози (на матеріалі романів Є. Гуцала та О. Черногуза)» в тексті докторської дисертації не використано.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 695 найменувань, із них – 14 іноземними мовами, і додатків. Повний обсяг дисертації становить 678 сторінок (з них 400 сторінок основного тексту). Робота містить 27 таблиць і 32 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, концепцію, провідну ідею, гіпотезу, методологічну й теоретичну основи, методи дослідження; розкрито наукову новизну й практичне

значення; подано відомості про достовірність результатів дослідження, експериментальну базу, апробацію матеріалів дисертації, публікації, особистий внесок здобувача, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі – «**Теоретичні основи навчання стилістики української мови в умовах вищої педагогічної освіти**» – досліджено історію становлення й розвиток стилістики української мови як лінгвістичної науки і навчальної дисципліни, схарактеризовано лінгвістичні засади навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, визначено психологічно-педагогічні чинники навчання стилістики української мови майбутніх учителів-словесників.

Опрацювання спеціальної літератури дало змогу виокремити шість етапів у поступальному розвитку стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни. *Перший етап* (кінець XIX – початок XX ст., до 1917 р.) – зародження стилістики української мови в працях О. Потебні, К. Лучаковського, І. Франка. У цей період виходить друком найдавніша українська стилістика К. Лучаковського «Начерк стилістики, поетики і реторики з додатком про красу мови і будову вірша» (1917 р.). *Другий етап* (1917 р. – початок 30-х рр. XX ст.) прикметний становленням стилістики української мови як окремої наукової галузі в спеціальних працях В. Домбровського, І. Огієнка, Б. Ткаченка, О. Матвієнка та ін. Рівнобіжно з цим стилістичні площини залишалися складниками наукових студій з інших галузей мовознавства (Л. Булаховський, О. Білецький, М. Гладкий, І. Завадовський, О. Курило, О. Парадизький, О. Синявський, С. Смеречинський, В. Сімович, М. Сулима та ін.). Більшість наукових розвідок означеного періоду поєднували завдання стилістики і культури української мови. Підручникове забезпечення стилістики поповнюється працею В. Домбровського «Українська стилістика і ритміка» (1923 р.). У спеціальному курсі Б. Ткаченка «Нарис української стилістики» (1930 р.) висловлено міркування про нагальну потребу вивчення стилістики як окремої навчальної дисципліни та її читання після сучасної української мови. На *третьому етапі* (30–40-і рр. XX ст.) призупиняються стилістичні дослідження, не видаються нові підручники, науковці публікують праці як брошури й невеликі за обсягом книги (П. Плющ, О. Сарнацька, П. Ковалів та ін.). *Четвертий етап* (50–60-і рр. XX ст.) – вирізнення стилістики й остаточне її відокремлення від історії літературної мови. Стилiстика постає як наука про стилістичну систему української мови, як окрема наукова галузь, як повноцінна й повноправна навчальна дисципліна. Починається розмежування загальної (теоретичної) та практичної стилістики. Відновлюються різнорівневі стилістичні дослідження (Д. Баранник, І. Білодід, В. Ващенко, М. Жовтобрюх, С. Єрмоленко, В. Масальський, Л. Паламарчук, Л. Скрипник, Т. Ярмоленко та ін.), однак у них ще не простежується чіткість у визначенні межі й об'єктів дослідження стилістики. Водночас перебудова університетської педагогічної освіти потребувала нового підручничкового забезпечення, відтак створюються фундаментальні праці зі стилістики, підручники й навчальні посібники (В. Ващенко, В. Дроздовський, А. Коваль, Б. Кулик, О. Масюкевич, І. Ощипко, І. Чередниченко, Т. Ярмоленко та ін.). Опубліковані в цей період видання мали велике значення для підготовки в Україні майбутніх філологів. *П'ятий етап* (70–80-і рр. XX ст.) – остаточне

відновлення статусу стилістики як навчальної дисципліни в закладах вищої освіти й визнання її найважливішим складником мовознавчої науки. Особливу увагу акцентовано на ключовому завданні курсу – формуванні в студентів умінь навчити школярів послуговуватися стилістичними багатствами мови й виховувати у них стилістичне мовне чуття. У зрусифікованому мовному довіллі публікуються праці, в яких поглиблено теоретичні надбання стилістики в різних площинах: виходить у світ академічне видання зі стилістики української мови (Д. Баранник, І. Білодід, В. Ващенко, С. Єрмоленко, Г. Їжакевич, В. Коптілов, А. Лагутіна, В. Перебийніс, М. Пилинський), активно друкуються наукові студії, що відображають системність у дослідженні стилістичних явищ (І. Білодід, П. Дудик, С. Єрмоленко, Г. Їжакевич, В. Калашник, А. Коваль, К. Ленець, Л. Мацько, М. Пилинський, А. Поповський, Л. Пустовіт, В. Русанівський, Н. Сологуб, В. Чабаненко, В. Шипринкевич та ін.), оприлюднюються навчальні, навчально-методичні посібники й збірники вправ (Н. Бабич, С. Дорошенко, В. Дроздовський, А. Коваль та ін.), довідкові видання – словники-показчики, хрестоматії (В. Ващенко, Г. Колесник, К. Ленець, А. Марахова, М. Пилинський) тощо. *Шостий етап* (кінець ХХ ст. – дотепер) – позбавлення ідеологічних нашарувань в інформаційному забезпеченні курсу, дослідження нових аспектів стилістики, різнобічність наукових пошуків, видання підручників (П. Дудик, А. Капелюшний, Л. Мацько, О. Пономарів та ін.), монографій (Л. Белей, С. Бибик, Н. Бойко, М. Вінтонів, Г. Вокальчук, М. Голянич, С. Єрмоленко, Н. Кондратенко, В. Кононенко, Т. Космеда, О. Кульбабська, Л. Марчук, Н. Мех, А. Мойсієнко, П. Селігей, Н. Сологуб, Л. Ставицька, О. Стишов, Г. Сюта, В. Чабаненко, С. Шабат-Савка, Л. Шевченко та ін.), навчальних і навчально-методичних посібників, практикумів, збірників вправ, допоміжних видань, зокрема словників (Н. Бабич, Г. Волкотруб, М. Зарицький, І. Кочан, Л. Кравець, М. Пентилюк, К. Серажим та ін.), плідна праця науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти з друку навчальних видань (В. Бадер, І. Гайдаєнко, І. Голубовська, Г. Денискіна, К. Климова, І. Коломієць, Г. Конторчук, Н. Костусяк, І. Побідаш, П. Романюк, Т. Симоненко, Л. Шулінова, Н. Шульжук та ін.).

Сконстатовано, що за особливостями репрезентування теоретичного матеріалу стилістика української мови еволюціювала від тропеїчно-фігурального (О. Потебня, К. Лучаковський, І. Франко, В. Домбровський та ін.) й функційно-стильового підходів (І. Білодід, В. Ващенко, В. Масальський, Л. Паламарчук, Л. Скрипник, А. Коваль та ін.) до мовно-рівневого, або структурно-рівневого (Н. Бабич, Л. Булаховський, Г. Волкотруб, М. Зарицький, А. Коваль, І. Ощипко, О. Пономарів, І. Чередниченко та ін.), та окремих спроб комунікативно-прагматичного (П. Дудик). На часі видання наукової та навчальної літератури зі стилістики, яка би поєднувала мовно-рівневий і комунікативно-прагматичний підходи з домінуванням останнього (підхід розглянуто як погляд, з позиції якого проаналізовано стилістичні явища). Установлено, що важливим є оновлення теоретичного й прикладного матеріалу зі стилістики української мови: комунікативно-прагматичні й культурно-семіотичні питання, сучасні аспекти розвитку лінгвостилістики, позалінгвальні чинники, відновлення стилістичних норм української мови, історичні й національні площини

трактування лінгвостилістичних питань, особливості усного спілкування, конструктивно-стильові вектори інтернетної комунікації, уведення нового ілюстративного матеріалу із творів сучасних українських письменників і охоплення різних функційних стилів та ін.

Студіювання спеціальної літератури дало змогу простежити особливості визначення поняття *стилістика української мови*, потлумачити її проблематику, охарактеризувати об'єкт, предмет і завдання. Акцентовано, що в процесі пояснення означених дефініцій доцільно зважати на сучасні процеси розширення об'єктів лінгвостилістичних досліджень і різнобічність трактування предмета дисципліни, брати до уваги комунікативно-стилістичні якості мовлення, робити опертя на майбутню професійну діяльність студентів як учителів української мови і літератури та ін.

Вивчення наукових джерел із психології й психолінгвістики (О. Абдулліна, Б. Ананьєв, Д. Богоявленський, О. Бодальов, Л. Божович, Л. Виготський, І. Гальперін, В. Давидов, М. Жинкін, О. Залевська, Л. Засєкіна, І. Зимня, Г. Костюк, Н. Кузьміна, О. Леонтєв, В. Лісовський, О. Лурія, В. Одинцов, О. Потєбня, Л. Проколієнко, Т. Рябова, І. Синиця, В. Сластьонін, Н. Тализіна, О. Уланович, Р. Фрумкіна, Н. Чепєлева, Г. Чистякова та ін.) дозволив з'ясувати, що знання й розуміння викладачами суті психологічної структури особистості студента сприяє підвищенню ефективності стилістичної підготовки. Важливим також є врахування набутих психолінгвістики про закономірності формування й здійснення мовленнєвої діяльності, її моделі, процеси мовленнєвої комунікації, а також психологічної герменевтики щодо проблем інтерпретації тексту й узяття до уваги позамовних чинників. Знання гендерних особливостей студентів на психологічному, когнітивному, поведінковому рівнях уможливить коригування освітнього процесу й сприятиме осмисленому використанню способів і методів подання стилістичної інформації й формуванню стилістичних умінь.

Аналіз і синтез наукових праць, досвід науково-педагогічної роботи переконав у доцільності формування в студентів понять зі стилістики української мови відповідно до настановно-мотиваційного, перцепційного, когнітивно-інформаційного, діяльнісного, креативного, професійно зорієнтованого й рефлексійного етапів. Констатовано, що засвоєння стилістичних понять – необхідне підґрунтя для розвитку *стилістичних умінь*, під якими розуміємо здатність студентів виконувати практичні дії, що формуються на основі набутих знань зі стилістики української мови й пов'язані з готовністю свідомо і самостійно розпізнавати та визначати стилістичне забарвлення мовних одиниць, а також продукувати, редагувати й реконструювати тексти різних функційних стилів, жанрів і типів. У роботі вирішено й охарактеризовано *власне стилістичні (спеціальні стилістичні) вміння*, зокрема стилістично-мовні (стилістично-фонетичні, стилістично-лексичні, стилістично-граматичні), стилістично-мовленнєві й стилістично-комунікативні (стилістично-інформаційні, стилістично-інтерактивні, стилістично-перцептивні); *стилістично-методичні (професійно зорієнтовані)* та *стилістичні науково-дослідницькі вміння*. На підставі аналізу й узагальнення теоретичних джерел визначено етапи набуття стилістичних умінь майбутніми

вчителями-словесниками, критерії сформованості вмінь і чинники успішного оволодіння ними. Відповідно до інформаційного обсягу дисципліни «Стилістика української мови» наведено номенклатуру стилістичних умінь і навичок майбутніх учителів української мови і літератури.

У другому розділі – **«Зміст і організація навчання стилістики української мови в закладах вищої освіти»** – подано історіографію досліджень зі стилістики в лінгводидактиці вищої школи, проаналізовано організаційно-методичне забезпечення стилістики української мови в закладах вищої освіти, змодельовано методичну систему навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури.

У результаті теоретичних узагальнень з'ясовано, що підґрунтя методики навчання стилістики української мови закладено в працях Є. Дмитровського, П. Кордун, В. Мельничайка, М. Пентилюк, П. Плюща, Л. Рожило й інших. Аналіз і синтез наукових джерел засвідчує певну етапність досліджень зі стилістики української мови в лінгводидактиці вищої школи. Зокрема, на *початковому етапі* (60–80 рр. ХХ ст.) з'являється типова програма зі стилістики для студентів спеціальності «Українська мова і література» О. Блик, друкуються підручники й посібники В. Ващенко, А. Коваль, І. Чередниченка, Т. Ярмоленко, академічний курс сучасної української літературної мови за загальною редакцією І. Білодіда, студії І. Ощипко, О. Масюкевича, збірники вправ Н. Бабич, А. Коваль та ін. *Етап становлення* (80-і рр. – кінець ХХ ст.) прикметний виходом оновленого підручника А. Коваль, програми зі стилістики для студентів філологічних факультетів і методичних рекомендацій Л. Мацько, підручника О. Пономарева, опублікуванням навчально-методичної продукції для закладів вищої освіти (Г. Волкотруб, Г. Гладіна, В. Сеніна, З. Куньч, Г. Вознюк, О. Микитюк, Г. Наконечна, К. Серажим та ін.). На *сучасному етапі* (від початку ХХІ ст. – дотепер) оприлюднено нову типову програму зі стилістики української мови Л. Мацько, підготовлено підручники й навчальні посібники для закладів вищої освіти Н. Бабич, Л. Мацько, О. Сидоренко, О. Мацько, П. Дудика, А. Капелюшного та ін., у яких внесено зміни до змісту навчальної дисципліни. Розширено репертуар методичних досліджень: дисертації, словники, довідники, посібники з алгоритмічними приписами, збірники тестових завдань, публікації у фахових виданнях тощо (В. Бадер, З. Бакум, Н. Баранник, Н. Бондарева, Г. Волкотруб, І. Гайдаєнко, Г. Гладіна, І. Голубовська, М. Греб, Г. Губарева, Н. Дащенко, П. Дудик, О. Караман, С. Караман, К. Климова, В. Коваль, Л. Кожуховська, Л. Колесник, І. Коломієць, Г. Конторчук, Л. Кравець, Г. Кузнецова, З. Куньч, І. Кухарчук, І. Кучеренко, О. Кучерява, В. Луценко, Т. Ліштаба, С. Марич, О. Нагорна, І. Нагрибельна, Г. Носирева, С. Омельчук, М. Пентилюк, Є. Петрова, О. Переломова, І. Побідаш, О. Попова, Л. Погиба, А. Приймак, О. Проценко, О. Рижко, П. Романюк, Е. Семененко, Д. Семчук, В. Сеніна, К. Серажим, Л. Сугейко, Л. Топчій, І. Чікаліна, Л. Шевченко, Л. Шулінова, Н. Шульжук, Н. Янко та ін.), розроблено навчальні й робочі програми викладачів закладів вищої освіти (Н. Барановська, Т. Видайчук, Г. Губарева, С. Дем'яненко, Н. Дзюбишина-Мельник, С. Кіраль, І. Левчук, Т. Ліштаба, Л. Масенко, А. Нелюба, Н. Павлик, В. Пітель, О. Пономарів, О. Садовнікова,

Л. Станіславова, О. Стишов, О. Строкаль, В. Титаренко, Л. Топчій, І. Фаріон, Н. Шульжук та ін.) тощо. У цих працях звернено побіжну увагу на окремі аспекти наукових засад навчання стилістики, методик вивчення функційних стилів і стилістичних ресурсів української мови, формування комунікативних якостей мовлення на функційно-стилістичних засадах, оволодіння методами й прийомами лінгвостилістичного аналізу, організацію самостійної роботи з курсу тощо.

З'ясовано, що лінгводидактичні студії засвідчують частковість опрацювання проблеми навчання стилістики в закладах вищої освіти й відсутність комплексного підходу. Почасти вони не враховують новітні підходи до організації освітнього процесу, залишають поза увагою окремі теоретичні й практичні питання. Виникла потреба теоретичного узагальнення нових аспектів лінгвостилістичних досліджень через зміну бачення мови, зокрема врахування її зв'язків із культурологією, соціолінгвістикою, етнолінгвістикою, комунікативною, антропоцентричною, когнітивною й прагматичною лінгвістикою та ін. Актуальним є впровадження елементів інтерактивної стилістики як засобу реалізації мовної комунікації, посилення уваги до мовної особистості автора та його ідіолекту.

Вивчення організаційно-методичного забезпечення курсу «Стилїстика української мови» (освітньо-професійні програми, навчальні плани підготовки фахівців) дозволило зробити висновок, що у зв'язку з автономією закладів вищої освіти, сучасним оновленням змісту освіти, укладанням освітньо-професійних програм самими закладами немає однастайності в кількості годин, відведених на вивчення стилістики української мови, в змістовому наповненні дисципліни, у виокремленні змістових модулів, визначенні видів навчальних занять та ін. Сьогодні переважають тенденції об'єднання дисциплін «Стилїстика української мови» і «Культура української мови», а також відчутне зменшення кількості годин на вивчення курсу.

У дослідженні проаналізовано типові навчальні програми зі стилістики української мови для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів, укладені О. Блик (1980 р.) та Л. Мацько (1988 р., 2002 р.). Порівняльний аналіз робочих програм, оприлюднених у паперовому варіанті або розміщених на офіційних сайтах закладів вищої освіти чи інших інтернетних ресурсах, здійснено за такими критеріями: тип дисципліни за навчальним планом (освітньо-професійною програмою), курс і семестр вивчення, кількість змістових модулів, загальна кількість годин та їх розподіл за видами навчальних занять, кількість модульних контрольних робіт, вид підсумкового контролю, рекомендована література тощо. Схарактеризовано змістову компоненту робочих програм. Попри безумовну наявність позитивних тенденцій, студіювання навчальних і робочих програм актуалізувало й оприявило проблеми, пов'язані з дотриманням термінології європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, здійсненням раціонального розподілу дисципліни на змістові модулі, відбиттям повного інформаційного обсягу дисципліни, урахуванням сучасних набутоків лінгвістики й лінгвостилістики, зацентровуванням на вагомих наукових працях, униканням частковості й невиправданої вибіркості та ін. Зазначено, що сьогодні не втратила актуальності проблема розроблення робочих програм навчальної дисципліни, які

мають ураховувати потреби цілісності й фундаментальності, повинні зважати на особистісний потенціал студентів, що повсякчас зростає, мають проектувати процес навчання стилістики на розвиток критичного мислення, лінгвокреативності майбутніх учителів української мови і літератури з урахуванням професійних аспектів.

На основі аналізу спеціальної наукової літератури загальнопедагогічного спрямування (І. Зязюн, Є. Лодатко, І. Підласий, О. Пехота, Є. Полат, О. Пометун, Г. Селевко, С. Сисоєва та ін.), вивчення й узагальнення здобутків українських дослідників лінгводидактики вищої школи (Н. Голуб, М. Греб, Н. Грона, О. Копусь, С. Караман, І. Нагрибельна, Л. Овсієнко, М. Оліяр, Н. Остапенко, Т. Симоненко, М. Пентилюк та ін.), урахування власного досвіду науково-педагогічної діяльності змодельовано *методичну систему навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури*, під якою розуміємо складну, цілісну, динамічну й відкриту систему, котрій притаманні взаємозв'язок і взаємозумовленість компонентів (підхід до навчання, мета, завдання, зміст, процес, принципи, методи, технології, засоби, форми організації освітнього процесу), та яка взаємодіє з іншими складниками освітнього процесу (лінгвістичні, літературознавчі, лінгводидактичні дисципліни, науково-дослідницька робота тощо), і спрямована на досконале оволодіння теоретичними аспектами стилістики, формування стилістичних умінь і навичок, набуття стилістичної компетентності й досягнення найвищого рівня результативності. У розділі докладно проаналізовано компоненти методичної системи – цільовий, методологічний, змістовий, технологічний і діагностувально-результативний блоки (рис. 1). У дослідженні визначено, що *стилістична підготовка студентів* – цілеспрямований процес набуття здобувачами вищої освіти знань, умінь і навичок зі стилістики, необхідних для майбутньої професійної діяльності як учителя української мови і літератури.

Третій розділ – **«Концептуальні засади методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури»** – присвячено характеристиці сучасних підходів до навчання стилістики майбутніх учителів-словесників, виокремленню принципів навчання стилістики української мови в умовах нової освітньої парадигми й описові поетапної стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Підхід до навчання стилістики української мови в закладах вищої освіти потлумачено як засадницьку методологічну категорію, що визначає систему навчання дисципліни, способи організації навчального матеріалу й особливості взаємодії складників освітнього процесу: принципів, методів, прийомів і засобів навчання. У роботі враховано погляди лінгводидактів (В. Бадер, М. Бакулін, Н. Баранник, І. Іванченко, С. Казаріна, О. Калачинська, Л. Кантейкіна, Г. Косарева, І. Кучеренко, Л. Лінникова, В. Луценко, А. Сапарбаєва, Р. Сидоренко, М. Созоров, М. Стурикова, Л. Сугейко, А. Суєтіна та ін.) на підходи до навчання стилістики. У методичній системі навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури виокремлено особистісно зорієнтований і діяльнісно-компетентнісний підходи. Особистісно зорієнтований підхід уможливорює орієнтування на особистісний досвід студентів, проектування навчання стилістики на майбутню

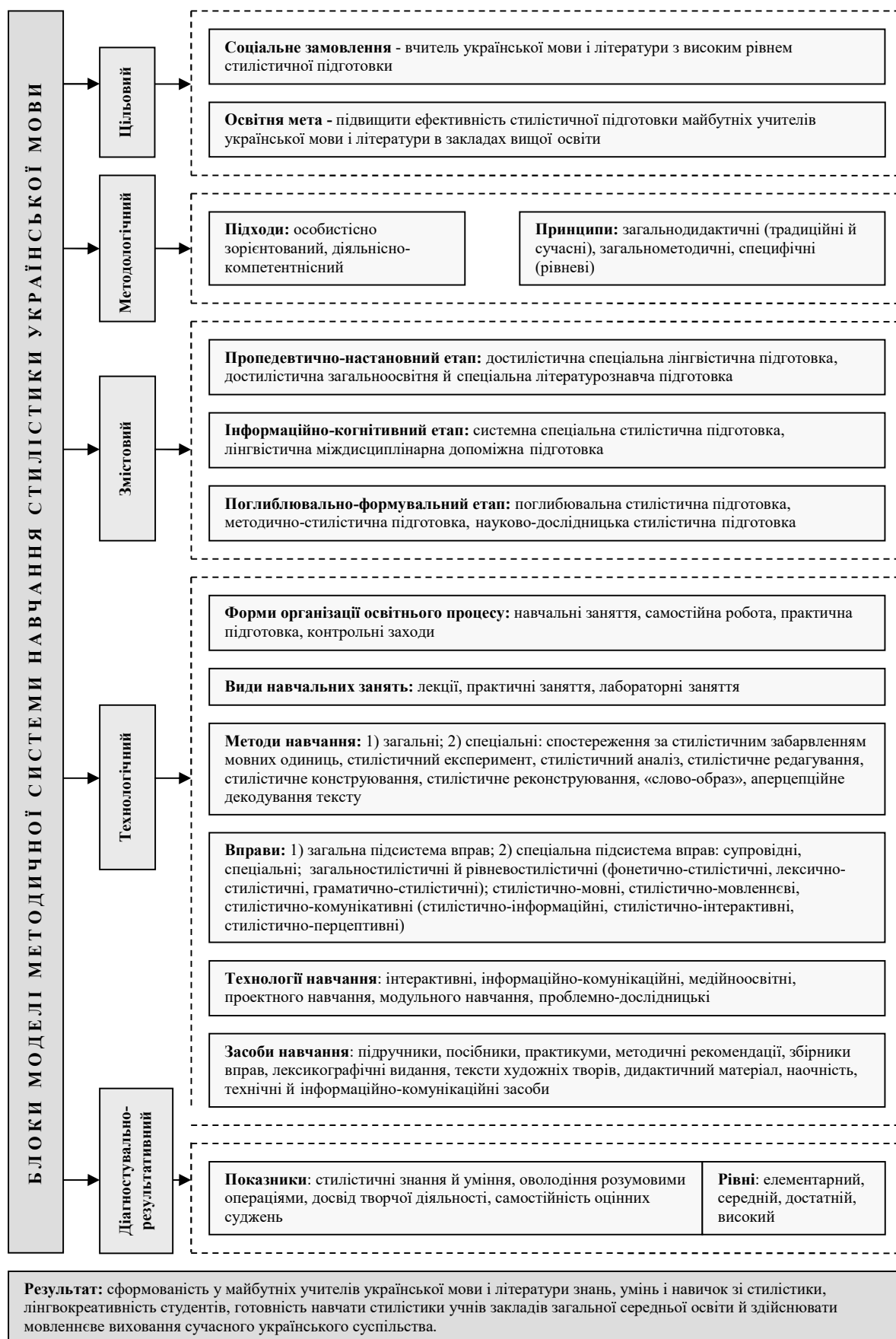

Рис. 1. Модель методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури

педагогічну діяльність, створення належних умов для активної пізнавальної науково-дослідницької діяльності студентів тощо. З огляду на праці дослідників (І. Бех, Є. Буклін, Л. Дитяткіна, І. Дроздова, Н. Іваницька, О. Кучерук, Е. Лузік, А. Петров, З. Сейдаметова, Р. Серьожникова, Ф. Ялалов та ін.) наведено аргументи стосовно необхідності об'єднання в освітньому процесі закладів вищої освіти компетентнісного й діяльнісного підходів і затребуваності діялісно-компетентнісного підходу, спрямованого на формування стилістичної компетентності студентів під час навчання стилістики української мови, а також у процесі здійснення професійно-педагогічної діяльності.

Установлено, що сьогодні процес навчання стилістики повинен набути нового смислу – перетворитися в процес учіння, тобто набуття знань, умінь, навичок і досвіду діяльності для досягнення професійно й соціально значущих компетентностей. *Стилістичну компетентність майбутнього вчителя української мови і літератури* визначено як багатокомпонентну й динамічну здатність особистості, що є результатом навчання стилістики української мови, зокрема засвоєння знань зі стилістики, оволодіння стилістичними вміннями й навичками, наявність мотиваційно-ціннісного ставлення й поведінкових норм, а також досвіду їх застосування під час конструювання стилістично довершеного тексту в усній і писемній формах, використання мовних засобів відповідно до мети, умов й цільових настанов спілкування, здійснення науково-дослідницьких пошуків і майбутньої педагогічної діяльності.

На підставі аналізу наукових студій вирізнено й охарактеризовано складники стилістичної компетентності за психологічними особливостями (мотиваційний, знаннєвий, діялісний, ціннісний, емоційний, рефлексійний), змістовим наповненням (загальностилістичний і рівневостилістичний, зокрема фонетично-стилістичний, лексично-стилістичний, граматично-стилістичний), діялісними ознаками (мовний, мовленнєвий, комунікативний, самоосвітній, науково-дослідницький, методичний). Зауважено, що лише інтегрування й взаємодія зазначених складників сприятиме формуванню високого рівня стилістичної компетентності майбутніх учителів-словесників.

Студіювання теоретичних підвалин української лінгводидактики уможливило виділення загальнодидактичних (традиційних і сучасних) та лінгводидактичних (загальнометодичних і специфічних) принципів навчання стилістики. До специфічних (рівневих) уналежнено такі принципи: метадисциплінарності; урахування динаміки стилів; засвоєння стилістичних норм на основі знання граматичних, лексичних і орфоепічних норм; урахування стильових і стилістичних норм; стимулювання словесного самовдосконалення, етики й естетики мовлення; навчання на мовленнєвих взірцях; послідовності, розширення, поглиблення й ускладнення стилістичного аналізу; контекстного розгляду стилістичних явищ; зумовленості мовленнєвих засобів соціальними чинниками; естетичної вартісності текстів; урахування різностильової й різножанрової спрямованості текстів; урахування регіонального компонента; актуальності й сучасності текстів; використання мовленнєвої практики для засвоєння стилістичних норм.

У роботі проаналізовано принципи історизму, лінгвокреативності,

автентичності, лінгвоекологічний, лінгвокогнітивний і лінгвосинергетичний, які визначено пріоритетними на сучасному етапі. Зокрема, потлумачено моделі (основна, доповнювальна, самоосвітня, комплексна) й рівні (навчальний, науковий і виховний) реалізації *принципу історизму*. Сконстатовано, що застосування цього принципу допомагає кращому осмисленню складних стилістичних явищ і прогнозуванню їхнього подальшого розвитку, вмінню здійснювати стилістично-історичний аналіз текстів, визначенню напрямів дослідницьких інтересів зі стилістики й концепцій, поглибленню та розширенню контексту розгляду стилістичних явищ, переконливому висновкуванню про функціонування стилістичних категорій, простеженню складу мовних засобів функційних стилів у динаміці й взаємодії та відповідно до проблем культури мови в суспільстві, потлумаченню ролі зовнішніх чинників у функціонуванні стилів, розумінню співвіднесеності стилів з історичними етапами й розвитком сучасної української літературної мови.

Установлено, що *принцип лінгвокреативності* на заняттях зі стилістики реалізується через креативну особистість (студент, викладач), креативний процес (власне дисциплінарний, міждисциплінарний, позааудиторний) і креативний продукт (нестандартне розв'язання стилістичних проблем і виконання стилістичних вправ і завдань, мовотворчість в усній і писемній формах, стилістичний аналіз тексту, результати науково-дослідницької діяльності студентів, плани-конспекти уроків української мови з вивчення стилістичних тем). З'ясовано, що означений принцип сприяє розвитку стилістичної компетентності й актуалізації потенціалу креативності студентів.

У дослідженні заактуалізовано *принцип автентичності*, що реалізується у двох площинах: *автентичний текст* (тексти, у яких втілена мовна діяльність носія ідіолекту й ураховано вплив мовного довкілля, прижиттєві видання художніх творів письменників, канонічні тексти, першодруки) і *автентичне спілкування* (автентична соціально зорієнтована комунікація – автентичні професійно-педагогічні моделі комунікації та автентична особистісно зорієнтована комунікація – автентичні побутові моделі комунікації). У роботі стверджено, що застосування *лінгвоекологічного принципу* передбачає створення на заняттях екологічного мовного середовища, формування екологічної (толерантної) комунікативної поведінки й лінгвоекологічного мислення, виконання вправ і завдань з питань екології мови, здійснення аналізу екологічного дискурсу тощо. *Лінгвокогнітивний принцип* навчання стилістики має на меті розглядати стилістичні проблеми через призму їх корелювання з когнітивними процесами і структурами та враховувати вплив позамовних чинників. Виокремлено знаннєвий, практичний і виховний аспекти реалізації цього принципу. *Лінгвосинергетичний принцип* охарактеризовано як принцип, за якого мова художнього твору вивчається як динамічна, рухлива, змінна система, що має специфічні закони самоорганізації й розвитку, а також у текстах визначаються зовнішні й внутрішні чинники розвитку мовної системи й складники, які керують процесами її становлення, самоорганізації й функціонування. Визнано, що принципи навчання стилістики є взаємопов'язаними й взаємодоповнювальними, і лише комплексне їх застосування сприятиме ефективному засвоєнню студентами навчального матеріалу та формуванню

високого рівня стилістичної компетентності майбутніх учителів-словесників.

Теоретичний аналіз нормативних документів у царині вищої освіти, лінгводидактичної літератури й емпіричний досвід уможливив вирішення в змістовому блоці стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури пропедевтично-настановного (достилістична спеціальна лінгвістична підготовка, достилістична загальноосвітня й спеціальна літературознавча підготовка), інформаційно-когнітивного (системна спеціальна стилістична підготовка, лінгвістична міждисциплінарна допоміжна підготовка) і поглиблювально-формульовального (методично-стилістична підготовка, поглиблювальна стилістична підготовка, науково-дослідницька стилістична підготовка) етапів. У дослідженні докладно схарактеризовано кожен етап стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

У роботі *методично-стилістичну підготовку* майбутніх учителів української мови і літератури потлумачено як процес здобування студентами знань, формування умінь і навичок із методики навчання стилістики в закладах загальної середньої освіти. У методично-стилістичній підготовці вирішено інформаційно-теоретичний, кумуляційно-методичний, професійно-діяльнісний, поглиблювально-накопичувальний і дослідницький етапи. *Готовність майбутнього вчителя української мови і літератури* до викладання стилістики визначено як інтегроване особистісне професійно сутісне утворення, що передбачає наявність творчого мотиваційно-ціннісного ставлення до викладання стилістики в закладах загальної середньої освіти; знань, умінь і навичок зі стилістики сучасної української мови; оволодіння теоретичними засадами навчання стилістики; уміння організовувати вивчення стилістики на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти.

У четвертому розділі – **«Реалізація методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури»** – схарактеризовано види навчальних занять зі стилістики української мови в закладах вищої освіти, розглянуто методи навчання стилістики майбутніх учителів-словесників, визначено роль вправ у навчанні стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, з'ясовано особливості технологій навчання стилістики української мови в закладах вищої освіти.

Установлено, що в працях українських лінгводидактів і мовознавців потлумачено окремі аспекти проведення навчальних занять у закладах вищої освіти, однак завваги до організаційних форм навчання зі стилістики української мови висловлено побіжно. Потреби сучасного суспільства в педагогічних працівниках нової генерації з інноваційним типом мислення заaktuалізувало зміни в підходах до організації й проведення навчальних занять, а також необхідність урізноманітнення їх змістового й методичного наповнення. У роботі привернено увагу до осучаснення лекційних і практичних занять зі стилістики української мови за допомогою повсякчасного залучення студентів до активного пізнавального процесу, стимулювання застосовувати отримані знання на практиці, сприяння співпраці під час розв'язання різноманітних проблем, уміння висловлювати й аргументувати особисті міркування, випереджувального професійного спрямування, пошуків нових

підходів до подання навчального матеріалу, застосування нетрадиційних форм проведення занять, наявності науково-дослідницького й професійно зорієнтованого складників, розвитку лінгвокреативності студентів, формування мотиваційного спрямування, орієнтування на потреби студентів (студентоцентроване навчання) тощо.

У розділі охарактеризовано підготовчий, вступний, початковий, основний і завершальний етапи лекційних занять зі стилістики, докладно описано способи організації сучасних форм проведення лекцій, проаналізовано змістовий і діяльнісний компоненти практичних занять. Зазначено, що вивчення під час навчання стилістики самостійної та індивідуальної роботи студентів, творчого підходу до розв'язання стилістичних проблем, формування вмінь критично мислити призвели до потреби проведення в закладах вищої освіти лабораторних занять зі стилістики української мови, які уможливають реалізацію особистісно-індивідуальної стратегії навчання, актуалізують креативність студентів і гнучкість їхнього мислення, стимулюють науково-дослідницькі пошуки.

Під лабораторними заняттями зі стилістики української мови розуміємо вид навчального заняття в закладах вищої освіти, яке передбачає спеціальне стилістичне вправління студентів у процесі індивідуальної самостійної дослідницької роботи під керівництвом викладача впродовж виконання стилістичного аналізу тексту, редагування текстів різних стилів і жанрів, текстоінтерпретування, текстотворення тощо. *Стилістичне вправління* потлумачено як систематичне, спеціальне, цілеспрямоване й повсякчасне вдосконалення студентами стилістичних умінь і навичок та вироблення стилістичної компетентності за допомогою використання різних форм роботи. Студіювання наукової літератури призвело до виокремлення лабораторних занять зі стилістики за дидактичним спрямуванням, метою й змістовим наповненням, організаційними особливостями, способами використання технологій навчання. У роботі запропоновано орієнтовну тематику лабораторних занять, визначено й охарактеризовано методику проведення різних етапів занять такого типу. Найпродуктивнішими зі стилістики української мови визнано лабораторні заняття із виконання часткового й повного стилістичного аналізу художнього тексту.

Обґрунтовано доцільність у навчанні стилістики в закладах вищої освіти поєднувати загальні й спеціальні методи навчання та методи наукового стилістичного дослідження. Прийнятною виявилася така класифікація методів: спостереження за стилістичним забарвленням мовних одиниць, стилістичний експеримент, стилістичний аналіз тексту, стилістичне редагування тексту, стилістичне конструювання (створення) тексту, стилістичне реконструювання (перебудова) тексту, «слово-образ», аперцепційне декодування тексту.

Метод спостереження за стилістичним забарвленням мовних одиниць скласифіковано за обсягом об'єкта спостереження; стильовими, типологічними й жанровими особливостями об'єкта стилістичного спостереження; колоритом (тональністю) текстів; характеристиками й сутністю мовних одиниць; формами роботи студентів. *Метод стилістичного експерименту* поділено відповідно до спрямування виконуваної роботи й способу добору текстів. Визначено етапність у

застосуванні на заняттях із стилістики кожного з цих методів. В основі класифікації методу *стилістичного аналізу тексту* такі критерії: повнота й форма виконання, спосіб використання, лінгвістичні рівні (фонетично-стилістичний, лексично-стилістичний, словотвірно-стилістичний), функційні стилі, особливості застосунку набутоків сучасної лінгвістики. Потлумачено аспекти стилістично-когнітивного, стилістично-історичного, стилістично-лінгвоекоекологічного, стилістично-дискурсивного, стилістично-комунікативного, стилістично-прагматичного аналізу тексту. У роботі виокремлено й охарактеризовано різновиди методів стилістичного редагування, стилістичного конструювання й стилістичного реконструювання, а також звернено увагу на їхні розмежувальні ознаки. З-поміж методів наукового дослідження стилістики домінуювальними для застосування в закладах вищої освіти виявилися *метод «слово-образ»* і *метод аперцепційного декодування тексту*.

Важливим засобом набуття майбутніми вчителями української мови і літератури стилістичної компетентності визнано стилістичні вправи. *Стилістичні вправи* потрактовано як вправи, спрямовані на закріплення знань зі стилістики української мови й вироблення в майбутніх учителів-словесників практичних умінь і навичок зі стилістики, вдосконалення мовного чуття й смаку, піднесення культури побутового й професійного спілкування, а також формування лінгвістичної креативності. Узагальнення лінгводидактичних праць і практичний досвід роботи довели доцільність виокремлення у системі вправ зі стилістики української мови двох підсистем – загальної й спеціальної. Спеціальні вправи зі стилістики скласифіковано за етапами стилістичної підготовки (супровідні й спеціальні), змістом програмового матеріалу (загальностилістичні й рівневостилістичні) та видами стилістичних умінь і навичок (стилістично-мовні, стилістично-мовленнєві й стилістично-комунікативні). До стилістично-комунікативних вправ уналежнено стилістично-інформаційні, стилістично-інтерактивні й стилістично-перцептивні. У роботі окреслено дидактичні вимоги до добору вправ зі стилістики української мови.

Ефективному впровадженню методичної системи навчання стилістики сприяють сучасні технології навчання. У дослідженні привернено увагу до інтерактивних, інформаційно-комунікаційних, медійноосвітніх, проблемно-дослідницьких технологій, технології проектного навчання, що уможливають оновлення традиційного освітнього процесу в закладах вищої освіти, увідповіднюються потребам часу, виформовують у майбутніх учителів української мови і літератури уміння працювати в команді, здатність до міжособистісної взаємодії й руху до спільної мети, навчають критичного мислення, вміння висловлювати й обґрунтовувати власні погляди, удосконалюють уміння здійснювати інформаційний пошук, мотивують до вивчення й дослідження лінгвостилістичних проблем, якнайкраще допомагають виявляти творчі здібності студентів тощо. Наприклад, *медійноосвітні технології* рекомендовано впроваджувати за такими площинами: здійснення інформаційного пошуку, формування критичної медійної грамотності, декодування й лінгвостилістичний аналіз медійних текстів, створення медійних текстів (продуктів) різних типів і жанрів та їхня перебудова, навчання ефективної медійної комунікації та медійного

етикету, організація дослідницько-пошукової діяльності з використанням медійних продуктів, а також послуговування ними для покращення професійних знань зі стилістики й здійснення майбутньої педагогічної діяльності.

У п'ятому розділі – **«Експериментальне дослідження ефективності методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури»** – з'ясовано зміст, мету й завдання експериментально-дослідної роботи, описано організацію констатувального етапу й перебіг формувального етапу педагогічного експерименту, проаналізовано результати експериментального навчання.

Основною метою експериментального дослідження визначено перевірку ефективності розробленої методичної системи навчання стилістики української мови майбутніх учителів української мови і літератури й підтвердження достовірності гіпотези.

Експериментальне дослідження проводилося поетапно. На *першому (підготовчому) етапі* педагогічного експерименту теоретично осмислено тему, проаналізовано наукову літературу; узагальнено досвід навчання стилістики в закладах вищої освіти, зокрема проаналізовано стандарти вищої освіти, освітньо-професійні програми, навчальні плани підготовки фахівців, навчальні й робочі програми дисципліни «Стилiстика української мови». На цьому етапі окреслено суперечності між існуючою практикою навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури та сучасними вимогами суспільства, визначено й конкретизовано вихідні положення, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання й методи дослідження, розроблено методикку констатувального етапу педагогічного експерименту. До того ж унесено зміни й доповнення до робочої програми навчальної дисципліни «Стилiстика української мови», вдосконалено комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни, видано друком навчальні й навчально-методичні посібники тощо.

Другий (констатувальний) етап педагогічного експерименту передбачав розроблення критеріїв і показників експериментального навчання, проведення діагностики й проміжних зрізів для виявлення рівнів стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. Мета означеного етапу експерименту – вивчення наявної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти України. З урахуванням результатів констатувального етапу експерименту визначено лінгводидактичні засади методичної системи навчання стилістики, розроблено програму експериментального навчання й модель методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури із використанням ефективних підходів, принципів, методів, прийомів, засобів і застосуванням технологій тощо.

На *третьому (формувальному) етапі* проведено формувальний етап експерименту в дев'ятьох закладах вищої освіти України, що передбачав доведення впливу визначених чинників на процес навчання стилістики української мови. Тут застосовано спеціально розроблену методичну систему навчання стилістики, спрямовану на підвищення ефективності стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Четвертий (контрольний) етап дослідження пов'язаний із перевіркою ефективності запропонованої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, зокрема визначенням рівня стилістичної підготовки студентів за результатами експериментального навчання, проведенням кількісно-якісного аналізу здобутих результатів формувального експерименту, урахуванням пропозицій і відгуків викладачів закладів вищої освіти щодо її доцільності. На цьому етапі узагальнено результати дослідження, сформульовано висновки, які загалом підтвердили гіпотезу дослідження.

На констатувальному етапі експериментального навчання проведено констатувальні зрізи, здійснено опитування науково-педагогічних працівників, учителів української мови і літератури й студентів-філологів, а також проаналізовано плани-конспекти уроків української мови з вивчення стилістичних тем, укладені студентами під час педагогічної практики, і наукові роботи (курсіві й дипломні) зі стилістики української мови.

Констатувальні зрізи виконували студенти перших і четвертих курсів спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) (раніше – напрям підготовки 6.020303 Філологія*. Українська мова і література). Мета виконання діагностувальних завдань студентами першого курсу – встановлення початкового рівня знань і вмінь зі стилістики української мови, власне, відтворення знань, які вони засвоїли на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти. Перевірка стосувалася сформованості власне стилістичних (спеціальних стилістичних) і стилістично-мовленнєвих умінь. Завдання констатувального зрізу студентів четвертого курсу – виявити рівень знань і вмінь студентів після засвоєння стилістики української мови й методики навчання стилістики та спрогнозувати перспективні шляхи підвищення якості стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. У цьому разі важливими були не лише власне стилістичні вміння, а й стилістично-методичні та стилістичні науково-дослідницькі.

Аналіз результатів дослідного навчання, отриманих під час констатувального етапу педагогічного експерименту, дав підстави для таких висновків: у закладах вищої освіти немає єдиного підходу до навчання стилістики й вимог до якості стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури; у студентів не сформоване цілісне уявлення про стилістичну систему української мови; відсутні чітко окреслені міждисциплінарні зв'язки в навчанні стилістики української мови; рівень стилістичної підготовки не повною мірою відповідає соціальному замовленню українського суспільства, сучасним освітнім перетворенням й потребам закладів загальної середньої освіти; у змісті стилістичного матеріалу не відбиті лінгвістичні інновації, не звертається достатня увага на історичні аспекти лінгвостилістики, питання екології української мови, не використовуються автентичні тексти тощо; у процесі навчання стилістики української мови не взято до уваги пропедевтичний етап (вивчення дисциплін-пререквізитів), недостатньо враховано майбутній фах студентів, не вітається креативність й ексклюзивність студентів у послуговуванні мовними засобами; рівень методично-стилістичної підготовки студентів не відповідає сучасним очікуванням закладів загальної середньої освіти; у студентів здебільшого переважає

середній рівень знань, умінь і навичок зі стилістики української мови, зумовлений традиційно-консервативною системою навчання, домінуванням знаннєвої педагогіки над компетентнісною, усталеними підходами до навчання стилістики, нехтуванням нетрадиційними формами проведення навчальних занять і сучасними технологіями навчання. Констатувальний етап експериментально-дослідного навчання підтвердив необхідність розроблення науково-обґрунтованої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, зорієнтованої на підвищення рівня стилістичної підготовки в умовах інноваційних освітніх перетворень і врахування нових аспектів мовознавчих і лінгвостилістичних досліджень. За результатами констатувального зрізу здійснено розподіл студентів на контрольні (169 осіб) й експериментальні (183 особи) групи.

Критеріями сформованості стилістичних умінь визнано продуктивну текстотворчу діяльність студентів, дотримання студентами стилістичних і стильових норм сучасної української мови, набуття чуття мови й спроможність організувати процес навчання стилістики на уроках української мови в закладах загальної середньої освіти. Провідна ідея розробленої методичної системи навчання стилістики української мови майбутніх учителів-словесників полягає в тому, що стилістична підготовка здійснюється на засадах особистісно зорієнтованого й діяльнісно-компетентнісного підходів і залежить від моделювання змісту освітнього процесу, впровадження поетапної стилістичної підготовки навчання, оптимального добору принципів, форм, методів, засобів і технологій.

Змістовий блок методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури було зреалізовано відповідно до пропедевтично-настановного, інформаційно-когнітивного й поглиблювально-формульовального етапів. На *пропедевтично-настановному етапі* (I – III курси) під час вивчення базових лінгвістичних дисциплін-пререквізитів (вступ до мовознавства, ділова українська сучасна українська літературна мова, українська діалектологія, старослов'янська мова та ін.), загальноосвітніх (філософія, психологія та ін.) і літературознавчих (історія української літератури, фольклор) дисциплін-пререквізитів увагу студентів було зосереджено на засвоєнні мови як системи, функційному аспектові мовних одиниць, урахуванні мовної історії тексту, аналізі автентичних текстів, осмисленні мовної норми, розумінні основних засобів художньої виразності творів тощо. На *інформаційно-когнітивному етапі* навчання стилістики (IV курс) здійснювалася системна спеціальна стилістична підготовка майбутніх учителів-словесників у процесі опанування дисципліни «Стилiстика української мови», а також лінгвістична міждисциплінарна допоміжна підготовка. Зокрема, знання зі стилістики додатково поповнювалися через опанування площин варіативності мовних засобів, розуміння стилістичної диференціації мови як явища соціокультурного (дисципліна «Соціолінгвістика»); засвоєння відомостей про форми мовного спілкування, гендерні аспекти комунікації (дисципліна «Основи комунікативної лінгвістики»), про мовленнєві жанри (дисципліна «Лінгвістична генологія»), про віддзеркалення в мові особливостей менталітету (дисципліна «Етнолінгвістика»), про смислове наповнення слів, їхній когнітивний смисл (дисципліна «Лінгвокультурологія») та ін. На *поглиблювально-формульовальному етапі*

виокремлено діяльнісно-рефлексійний, поглиблювальньо-когнітивний і креативно-дослідницький підетапи. Діяльнісно-рефлексійний підетап передбачав здійснення методично-стилістичної підготовки через вивчення методики навчання стилістики в закладах загальної середньої освіти, проведення уроків зі стилістики української мови впродовж виробничої (педагогічної) практики й виконання курсових і дипломних робіт (прикладних) з методики навчання стилістики. Тут передусім увага зосереджувалася на опануванні методичних аспектів навчання стилістики учнів 5–9 і 10–11 класів закладів загальної середньої освіти. Поглиблювальньо-когнітивний підетап передбачав розширення й поглиблення знань зі стилістики за допомогою вивчення елективних стилістичних дисциплін (прагматична, медійна, інтернетна, гендерна стилістика тощо) і лінгвістичних дисциплін-постреквізитів (лінгвістичний аналіз тексту, декодування поетичного тексту, ділове спілкування, медійний мовленнєвий етикет та ін.). Креативно-дослідницький підетап навчання стилістики української мови зреалізовувався за допомогою організації науково-дослідницької роботи майбутніх учителів-словесників.

Надійність і достовірність даних експериментально-дослідної роботи забезпечено вибором науково-обґрунтованих показників і критеріїв результатів стилістичної підготовки студентів, раціональними методами педагогічного діагностування й оцінювання одержаних результатів. Зважаючи на те, що провідною категорією нової парадигми вищої освіти є результати навчання, вони підлягали вимірюванню й кількісному оцінюванню. Показниками результативності стилістичної підготовки студентів визначено сформованість стилістичних умінь і навичок, оволодіння розумовими операціями, досвід творчої діяльності й самостійності оцінних суджень майбутніх учителів-словесників. Ураховувалися знання стилістичних термінів, оперування стилістичними поняттями, вміння виконувати стилістичний аналіз тексту, стилістичне редагування, конструювання й реконструювання текстів, здійснювати мовленнєву практику, укладати плани-конспекти уроків української мови для закладів загальної середньої освіти тощо. З'ясовано, що критеріями ефективності навчання стилістики української мови, як і будь-якої іншої дисципліни, є відповідність знань, умінь і навичок студентів вимогам чинних робочих програм навчальної дисципліни. Вимірювання результатів стилістичної підготовки здобувачів вищої освіти здійснювалося за такими рівнями: високий (творчо-дослідницький), достатній (інтерпретувальний), середній (відтворювальний), елементарний (поняттєвий).

Для перевірки ефективності методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури проведено контрольні зрізи. Метою *першого контрольного зрізу* (III курс) було визначення результативності стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури після завершення пропедевтично-настановного етапу. Результати перевірки контрольних робіт (табл. 1) засвідчили, що високий рівень стилістичної підготовки виявили 10 % студентів експериментальних груп (ЕГ) (під час констатувального етапу – 3 %), достатній рівень – 25 % (порівняно з констатувальним етапом відбулося зростання на 4%), середній – 50% (порівняно з констатувальним етапом відбулося зменшення на 3%), елементарний рівень зменшився на 8 %, оскільки його виявили 15 %

студентів (під час констатувального – 23 %). Студенти контрольних груп (КГ) теж показали позитивну динаміку, але зменшення показника елементарного рівня відбулося лише на 3 % (ЕГ – на 8%). Акцентування на функційно-стильовій диференціації мови, зокрема функційному навантаженні різнорівневих мовних засобів особливо позитивно відбилосся на показникові високого рівня, який в ЕГ підвищився на 7 % (КГ – лише на 4 %).

Таблиця 1

Результати виконання майбутніми вчителями української мови і літератури завдань першого контрольного зрізу (у %)

Рівні \ Групи	Високий	Достатній	Середній	Елементарний
КГ	8	28	46	18
ЕГ	10	25	50	15

Результати першого контрольного зрізу педагогічного експерименту підтвердили ефективність розробленої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури щодо здійснення достилістичної спеціальної лінгвістичної підготовки і достилістичної загальноосвітньої й спеціальної літературознавчої підготовки та дали підстави для її подальшого впровадження в освітній процес сучасних закладів вищої освіти. Незважаючи на те, що якісний показник результатів першого контрольного зрізу (ЕГ – 35 %, КГ – 30 %) є не надто високим, усе ж помічено позитивні зрушення і в ЕГ, і в КГ: збільшення показників високого й достатнього рівнів (ЕГ – на 7 % і 4 %, КГ – на 4 % і 5 %) з одночасним зменшенням показників середнього й елементарного рівнів (ЕГ – на 3 % і 8 %, КГ – на 6 % і 3 %).

Другий контрольний зріз було проведено після другого (інформаційно-когнітивного) етапу реалізації змістового блоку методичної системи навчання стилістики української мови. У табл. 2 наведено узагальнювальні результати зрізу, які переконують, що велике значення для засвоєння стилістичних знань і формування вмінь майбутніх учителів української мови і літератури мала робота, спрямована на ґрунтовне й системне вивчення дисципліни «Стилiстика української мови», упровадження методів навчання стилістики й стилістичних вправ, а також здійснення лінгвістичної міждисциплінарної допоміжної підготовки.

Таблиця 2

Результати виконання майбутніми вчителями української мови і літератури завдань другого контрольного зрізу (у %)

Рівні \ Групи	Високий	Достатній	Середній	Елементарний
КГ	12	32	44	12
ЕГ	15	39	40	6

Після навчання за експериментальною методикою в студентів ЕГ підвищився рівень стилістичної підготовки – зросли показники високого (на 5 %) й достатнього (на 14 %) рівнів, водночас зменшилася кількість студентів, які виявили елементарний (на 9 %) і середній (на 10 %) рівні. Зміна показників у КГ є менш вагомою: зростання високого рівня на 4 %, достатнього – на 4 % й зниження елементарного на 6 %, а середнього – лише на 2 %.

Третій контрольний зріз проводився після реалізації поглиблювально-формульовального етапу експериментально-дослідного навчання студентів. Його результати віддзеркалені в табл. 3.

Таблиця 3

Результати виконання майбутніми вчителями української мови і літератури завдань третього контрольного зрізу (у %)

Групи \ Рівні	Високий	Достатній	Середній	Елементарний
КГ	13	35	44	8
ЕГ	22	47	28	3

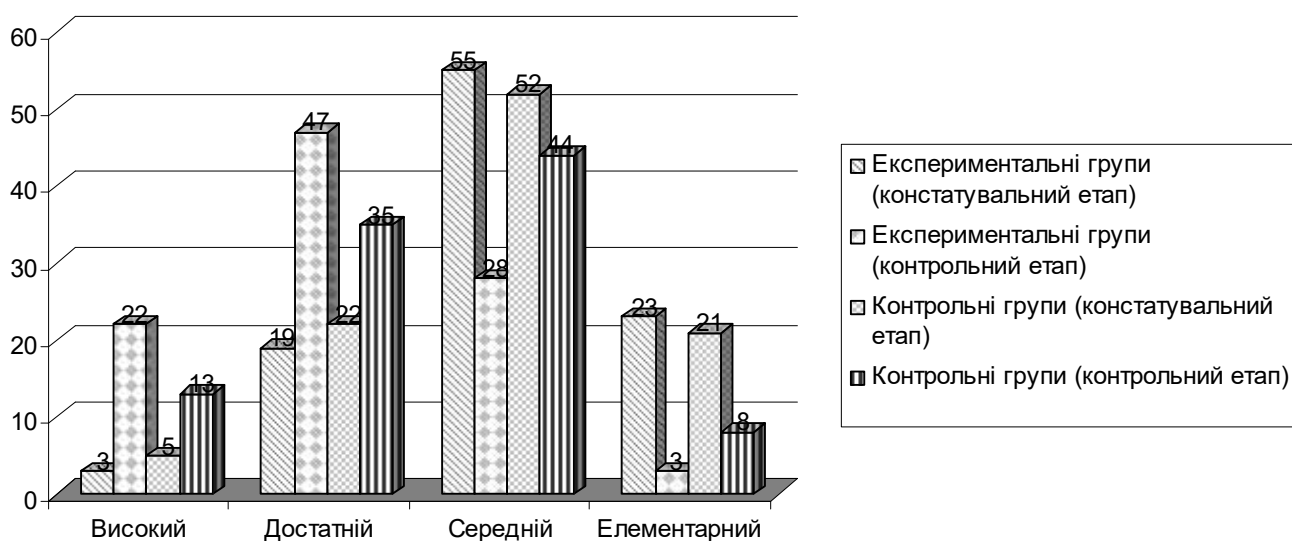
Порівняння показників рівнів стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури ЕГ і КГ на констатувальному й контрольному етапах експерименту показано в табл. 4.

Таблиця 4

Результати експериментально-дослідного навчання (у %)

Групи \ Рівні	Високий			Достатній			Середній			Елементарний		
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Відхилення	Констатувальний етап	Контрольний етап	Відхилення	Констатувальний етап	Контрольний етап	Відхилення	Констатувальний етап	Контрольний етап	Відхилення
КГ	5	13	+8	22	35	+13	52	44	-8	21	8	-13
ЕГ	3	22	+19	19	47	+28	55	28	-27	23	3	-20

У ЕГ приріст кількості студентів, що виявили високий рівень (порівняно із констатувальним етапом експерименту), збільшився на 19 % (у КГ – на 8 %), достатній рівень – на 28 % (у КГ – на 13 %). Водночас зменшилася кількість студентів із показниками середнього (ЕГ – на 27 %, КГ – лише на 8 %) й елементарного (ЕГ – на 20 %, КГ – на 13 %) рівнів (рис. 2).

**Рис. 2. Динаміка показників стилістичної підготовки
під час експериментально-дослідного навчання**

У розділі подано порівняльні показники стилістичної підготовки студентів четвертих курсів, які навчалися за традиційною (констатувальний етап) й експериментальною (контрольний етап) методиками (табл. 5). Зафіксовано суттєве збільшення якісного показника рівня стилістичних знань, умінь і навичок майбутніх учителів української мови і літератури (52 % → 69 %).

Таблиця 5

**Порівняння показників стилістичної підготовки студентів
четвертого курсу (у %)**

Етап \ Рівні	Високий	Достатній	Середній	Елементарний
Констатувальний	13	39	42	6
Контрольний	22	47	28	3
<i>Відхилення</i>	+9	+8	-14	-3

Результати педагогічного експерименту засвідчили ефективність запропонованої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, яку доцільно впроваджувати в практику закладів вищої освіти. Експериментальне дослідження довело, що ефективність навчання стилістики української мови підвищується за умов здійснення неперервної й системної поетапної стилістичної підготовки на основі використання сучасних принципів навчання; удосконалення змісту навчання стилістики з урахуванням історично-мовного, лінгвоекотологічного, лінгвокогнітивного, лінгвосинергетичного та інших компонентів, спроектованих на умови навчання в сучасному закладі вищої освіти; реалізації навчання стилістики на дослідницьких засадах; упровадження системи спеціальних вправ зі стилістики української мови, спрямованої на вироблення стилістичних умінь, формування мовного смаку, мовної гнучкості студентів, розвиток їхньої лінгвістичної креативності; застосовування продуктивних технологій навчання стилістики, зорієнтованих на формування інформаційно-комунікаційної та естетичної культури, стилістичне чуття майбутніх учителів-словесників.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено ефективність методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти. Результати дослідження засвідчили розв'язання поставлених завдань і дали підстави для таких висновків:

1. Студіювання наукових джерел уможливило виокремлення в історії становлення й розвитку стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни шести етапів, які відбивають її зародження та наступний поступ, пов'язаний із виформовуванням дисципліни як окремої наукової галузі та повноправного й повноцінного навчального курсу – створення фундаментальних наукових праць, підготовка підручників і навчальних посібників для закладів вищої освіти, різнорівневі стилістичні дослідження, а також сьогоднішній активний друк

наукових студій та різнотипних навчальних видань. Визначено, що за особливостями подання теоретичного матеріалу стилістика української мови еволюціювала від тропеїчно-фігурального й функційно-стильового підходів до мовно-рівневого (структурно-рівневого) й комунікативно-прагматичного. Сконстатовано, що зважаючи на сучасні комунікативно-прагматичні й культурно-семіотичні площини, потребу врахування історичних і націоетнічних мовних проєкцій, конструктивно-стильових векторів інтернетної комунікації та ін., актуалітетом у розвитку стилістики української мови повинно стати поєднання мовно-рівневого й комунікативно-прагматичного підходів.

2. У дисертації з'ясовано сутність базових понять дослідження, висвітлено позиції вчених. *Методичну систему навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури* визначено як складну, цілісну, динамічну й відкриту систему, котрій притаманні взаємозв'язок і взаємозумовленість компонентів (підхід до навчання, мета, завдання, зміст, процес, принципи, методи, технології, засоби, форми організації освітнього процесу), та яка взаємодіє з іншими складниками освітнього процесу (лінгвістичні, літературознавчі, лінгводидактичні дисципліни, науково-дослідницька робота тощо) і спрямована на досконале оволодіння теоретичними аспектами стилістики, формування стилістичних умінь і навичок, набуття стилістичної компетентності й досягнення найвищого рівня результативності. *Стилістичну підготовку* обґрунтовано як цілеспрямований процес набуття студентами знань, умінь і навичок зі стилістики, необхідних для майбутньої професійної діяльності як учителя української мови і літератури. Неперервна стилістична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури зреалізовується через пропедевтично-настановний (достилістична спеціальна лінгвістична підготовка й достилістична загальноосвітня й спеціальна літературознавча підготовка), інформаційно-когнітивний (системна спеціальна стилістична підготовка й лінгвістична міждисциплінарна допоміжна підготовка) і поглиблювально-формульвальний етапи (методично-стилістична, поглиблювальна й науково-дослідницька стилістична підготовка). Орієнтування в процесі стилістичної підготовки студентів на майбутній фах вивищує її професійно-методичний складник. На підставі аналізу й синтезу наукових джерел потлумачено поняття *стилістичної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури* як багатокомпонентної й динамічної здатності особистості, що є результатом навчання стилістики української мови, зокрема засвоєння знань зі стилістики, оволодіння стилістичними вміннями й навичками, наявність мотиваційно-ціннісного ставлення й поведінкових норм, а також досвіду їхнього застосування під час конструювання стилістично довершеного тексту в усній і писемній формах, використання мовних засобів відповідно до мети, умов й цільових настанов спілкування, здійснення науково-дослідницьких пошуків і майбутньої педагогічної діяльності. Визначено складники стилістичної компетентності відповідно до психологічних особливостей (мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний, ціннісний, емоційний, рефлексійний), змістового наповнення (загальностилістичний і рівневостилістичний) і діяльнісних ознак (мовний, мовленнєвий, комунікативний, самоосвітній, науково-дослідницький, методичний).

3. У роботі визначено лінгвістичні основи стилістики як науки і навчальної дисципліни, потлумачено об'єкт і предмет стилістики української мови та сформульовано проблематику, мету й завдання вивчення стилістики майбутніми вчителями-словесниками. Розгляд психологічної літератури дав підстави стверджувати, що знання й розуміння суті психологічної структури особистості сприяє підвищенню ефективності стилістичної підготовки студентів. Визнано важливим опертя на набутки психолінгвістики, психологічної герменевтики й гендерної психології. Зроблено висновок, що ефективність навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури можлива за умов створення цілісної методичної системи засвоєння знань, формування умінь і навичок із дисципліни. Вирізняє етапи формування стилістичних понять і оволодіння різними видами стилістичних умінь: власне стилістичними (стилістично-мовними, стилістично-мовленнєвими, стилістично-комунікативними), стилістично-методичними й стилістичними науково-дослідницькими.

4. На основі аналізу наукових джерел у дослідженнях зі стилістики української мови в лінгводидактиці вищої школи виокремлено початковий етап (60–80-і рр. ХХ ст.: Н. Бабич, О. Блик, В. Ващенко, Г. Їжакевич, А. Коваль, О. Масюкевич, І. Ощипко, І. Чередниченко, Т. Ярмоленко та ін.), етап становлення (90-і рр. – кінець ХХ ст.: Н. Бабич, Г. Волкотруб, А. Коваль, З. Куньч, Л. Мацько, О. Пономарів, К. Серажим та ін.) й сучасний етап (від початку ХХІ ст. – дотепер: Н. Бабич, В. Бадер, З. Бакум, Н. Баранник, І. Гайдаєнко, П. Дудик, А. Капелюшний, К. Климова, Л. Кравець, І. Кучеренко, В. Луценко, Л. Мацько, І. Нагрибельна, М. Пентилюк, Л. Сугейко та ін.). З'ясовано, що наукові праці засвідчують частковість опрацювання питань навчання стилістики української мови в закладах вищої освіти, до того ж вони не повною мірою враховують сучасні тенденції освітнього процесу, а також нові аспекти лінгвостилістичних досліджень. Вивчення організаційно-методичного забезпечення курсу стилістики української мови дозволило зробити висновок про те, що у зв'язку з автономією закладів вищої освіти, самостійним укладанням ними освітньо-професійних програм, сучасним оновленням змісту освіти немає однастайності в кількості годин, відведених на опанування дисципліни «Стилiстика української мови», змістовому наповненні й виокремленні змістових модулів, видів навчальних занять та ін. Аналіз навчальних і робочих навчальних програм дисципліни виявив проблеми, пов'язані з дотриманням термінології європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, здійсненням раціонального розподілу дисципліни на змістові модулі, відбиттям повного інформаційного обсягу дисципліни, урахуванням сучасних набутків лінгвістики й лінгвостилістики, зацентруванням на вагомих наукових працях.

5. Потреби сучасного суспільства в педагогічних працівниках нової генерації з інноваційним типом мислення зумовили зміни в підходах до змісту, організації й проведення навчальних занять. Урізноманітнення змістового наповнення стилістики української мови спричинило введення історично-мовних, лінгвоєкологічних, лінгвокогнітивних, лінгвосинергетичних та інших компонентів, використання автентичних текстів і реальної автентичної комунікації тощо. Змістове модернізування процесу навчання стилістики розкрито за допомогою використання

сучасних різновидів лекцій, створення інноваційного освітнього середовища на практичних заняттях і проведення лабораторних занять.

6. Компонентами методичної системи навчання стилістики української мови визначено цільовий (соціальне замовлення, освітня мета), методологічний (підходи й принципи навчання стилістики), змістовий (пропедевтично-настановний, інформаційно-когнітивний і поглиблювально-формульвальний етапи), технологічний (форми організації освітнього процесу, види навчальних занять, методи навчання, вправи, технології й засоби навчання) і діагностувально-результативний (показники й рівні) блоки, які є взаємопов'язаними й взаємозумовленими.

Студіювання теоретичних підвалин української лінгводидактики уможливило з'ясування пріоритетних позицій в обґрунтуванні принципів навчання стилістики. Схарактеризовано специфічні (рівневі) принципи навчання стилістики української мови: метадисциплінарності; урахування динаміки стилів; засвоєння стилістичних норм на основі знання граматичних, лексичних і орфоепічних норм; урахування стильових і стилістичних норм; стимулювання словесного самовдосконалення, етики й естетики мовлення; навчання на мовленнєвих взірцях; послідовності, розширення, поглиблення й ускладнення стилістичного аналізу; контекстного розгляду стилістичних явищ; зумовленості мовленнєвих засобів соціальними чинниками; естетичної вартості текстів; урахування різностильової й різножанрової спрямованості текстів; урахування регіонального компонента; актуальності й сучасності текстів; використання мовленнєвої практики для засвоєння стилістичних норм.

Реалізацію методичної системи навчання стилістики здійснено за допомогою оптимального поєднання загальних методів навчання і спеціальних методів навчання стилістики, а також загальної та спеціальної підсистем вправ. У системі спеціальних методів вирізняють спостереження за стилістичним забарвленням мовних одиниць, стилістичний експеримент, стилістичний аналіз тексту, стилістичне редагування тексту, стилістичне конструювання (створення) тексту, стилістичне реконструювання (перебудова) тексту, «слово-образ», аперцепційне декодування тексту. Спеціальні вправи зі стилістики української мови скласифіковано за етапами стилістичної підготовки (супровідні й спеціальні), змістом програмового матеріалу (загальностилістичні й рівневестилістичні), видами стилістичних умінь і навичок (стилістично-мовні, стилістично-мовленнєві й стилістично-комунікативні). Доведено, що ефективному впровадженню методичної системи навчання стилістики сприяють інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, медійноосвітні, проблемно-дослідницькі технології навчання, а також технології модульного й проектного навчання.

7. Ефективність запропонованої методичної системи навчання стилістики української мови майбутніх учителів-словесників підтверджено позитивною динамікою здобутих результатів. Кількість студентів експериментальних груп, які показали високий рівень стилістичних знань, умінь і навичок, зросла на 19 %, студентів контрольних груп – лише на 8 %, достатній рівень – на 28 % (контрольні групи – на 13 %). Водночас в експериментальних групах на 27 % зменшилася кількість студентів із показниками середнього (контрольні групи – лише на 8 %),

елементарного – на 20 % (контрольні групи – на 13 %). У студентів четвертих курсів, що навчалися за експериментальною методикою, порівняно з тими, які опанували стилістику української мови традиційно, якісний показник успішності з дисципліни зріс на 17 %. У роботі доведено, що запропонована методична система навчання стилістики є раціональною й перспективною для застосування в педагогічних закладах вищої освіти.

Дисертаційна робота не претендує на остаточне розв'язання всіх аспектів досліджуваної проблеми, адже подальше модернізування освітнього процесу в закладах вищої освіти й розвиток лінгвістичної науки потребуватиме коригування підходів до навчання стилістики української мови. Перспективи наукового пошуку вбачаємо в поглибленому вивченні структури й змісту стилістичної компетентності. На основі запропонованої методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури можливе створення сучасних навчальних і навчально-методичних посібників для студентів закладів вищої освіти.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

Наукові праці,

у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Попович А. С. Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти: монографія. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я. І., 2018. 376 с.
2. Попович А. С. Українське мовознавство про інформаційне забезпечення стилістики в період Розстріляного Відродження. *Ukrajnistika – minulost, současnost a budoucnost III. Jazyk: kolektivní monografie věnovaná 20. výročí zahájení výuky ukrajinštiny jako studijního oboru na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: Vychází péčí České asociace slavistů ve spolupráci s Ústavem slavistiky FF MU s finanční podporou SHPILKA STAVBY, s. r. o., a ČUSP CLIMFIL TRADE UKRAJINA, s. r. o., 2015. S. 383–391.

Навчальні та навчально-методичні посібники,

методичні рекомендації

3. Попович А. С., Марчук Л. М. Стилiстика української мови: навчальний посiбник. Кам'янець-Подiльський: Кам'янець-Подiльський нацiональний унiверситет iменi Iвана Огiєнка, 2017. 172 с.
4. Попович А. С., Марчук Л. М. Українська мова в засобах масової комунікації. Навчально-методичний комплекс: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2015. 299 с. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист № 1/11-7279 від 03.08.2010 р.).
5. Попович А. С., Коваленко Н. Д. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Буйницький О. А., 2007. 164 с. (Рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист № 1.4/18-Г-450 від 12.03.2007 р.).
6. Види лінгвістичного аналізу в поясненнях та взірцях: навчальний посібник / А. С. Попович, Л. М. Марчук, Н. М. Дзюбак та ін. Кам'янець-Подільський:

- Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. 98 с.
7. Попович А. С. Шкільний курс української мови та методика його викладання. Навчально-методичний комплекс: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2006. 82 с.
 8. Попович А. С., Пастернак О. В. Методика навчання української мови. Навчально-методичний комплекс: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2014. 258 с.
 9. Попович А. С. Методика навчання української мови в старших класах: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. 95 с.
 10. Попович А. С. Методика викладання української мови у вищій школі: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см.
 11. Програма та методичні рекомендації з педагогічної практики для студентів IV-V курсів факультету української філології: методичний посібник / А. С. Попович, І. Є. Боднар, Е. І. Федорчук, О. В. Савицька. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003. 88 с.
 12. Попович А. С., Савицька О. В. Педагогічна практика в системі професійної підготовки викладача української мови і літератури: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2011. 160 с.
 13. Попович А. С., Розумяк Н. М. Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт студентами Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. 66 с.

Статті в наукових фахових виданнях

14. Попович А. С. Основні підходи до вивчення стилістики української мови в навчальних виданнях для вищої школи (ретроспектива і сьогодення). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (педагогічні науки)* / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. Вип. 2. С. 280–290.
15. Попович А. С. Навчально-методичне забезпечення стилістики української мови (20–30-і роки ХХ століття). *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр. / за ред. проф. Анатолія Ситченка*. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. № 4 (55), грудень 2016. С. 367–371.
16. Попович А. С. Зауваги про безперервне вивчення стилістики української мови. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Педагогіка»*: зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький: «ФОП Добровольська Я. М.», 2016. Вип. 23. С. 56–65.
17. Попович А. С. Лабораторні заняття з методики навчання української мови, їх специфіка та особливості проведення. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. Кам'янець-

- Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2016. Вип. 20 (1-2016). Ч. 2. С. 399–405.
18. Попович А. С. Особливості змістового наповнення навчальних програм із дисципліни «Стилістика української мови». *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки* / гол. ред. М. О. Носко. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2017. Вип. 144. С. 103–107.
 19. Попович А. С. Дисципліна «Стилістика української мови»: предмет і об'єкт вивчення. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр.* / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2017. Вип. 22 (1-2017). Ч. 2. С. 301–306.
 20. Попович А. С. Формування професійної загальнотекстової компетентності студентів на заняттях зі стилістики української мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2017. Вип. 1 (350). С. 91–96.
 21. Попович А. С. Дисципліна «Стилістика української мови» у структурно-логічній схемі підготовки вчителів-словесників. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр.* / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. № 2(57). травень 2017. С. 381–387.
 22. Попович А. С. Сучасне інформаційне й навчально-методичне забезпечення дисципліни «Стилістика української мови»: теоретичний і практичний аспекти. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. пр.* [ред. кол.; голов. ред. – О. М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2017. Вип. 19. С. 266–274.
 23. Попович А. С. Теоретичні аспекти реалізації принципу історизму на заняттях зі стилістики української мови у вищій школі. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 3–4 (18–19). С. 109–121. URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/460>.
 24. Попович А. С. Достилістична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури у вищій школі. *Науковий вісник Донбасу: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 1–2 (35–36). URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2017/N1-2\(35-36\)/pasuvs.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2017/N1-2(35-36)/pasuvs.PDF).
 25. Попович А. С. Набутки української лінгводидактики вищої школи в навчанні стилістики. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Бердянськ: БДПУ, 2017. Вип. 2. С. 299–302.
 26. Попович А. С. Теоретичні аспекти виокремлення підходів до навчання в освітньому процесі вищої школи. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2017. Вип. 23 (2-2017). Ч. 2. С. 257–264.
 27. Попович А. С. Реалізація принципу креативності на заняттях зі стилістики української мови у вищій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського*

національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Серія: Педагогіка: журнал. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2017. Вип. 3 (116). С. 53–59.

28. Попович А. С. Практичні аспекти реалізації принципу історизму на заняттях зі стилістики у вищій школі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (педагогічні науки)* / [гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. Вип. 2. Ч. 2. С. 150–159.
29. Попович А. С. Лінгвоекологічний принцип навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр.* / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. № 3 (58), вересень 2017. С. 304–311.
30. Попович А. С. Принцип автентичності в навчанні стилістики майбутніх учителів української мови і літератури. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. пр.* / редкол. В. І. Шахов (голова та ін.). Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. Вип. 52. С. 22–28.
31. Попович А. С. Сучасні лінгводидактичні аспекти реалізації когнітивного підходу в навчанні стилістики української мови студентів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка.* Тернопіль, 2017. № 3. С. 173–179.
32. Попович А. С. Стилістичний аналіз тексту як метод навчання майбутніх учителів української мови і літератури. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. пр.* / за ред. проф. Тетяни Степанової. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. № 4 (59), грудень 2017. С. 426–432.
33. Попович А. С. Професійно-методична підготовка майбутніх учителів-словесників до викладання стилістики української мови в закладах загальної середньої освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки: в 2 т.* / гол. ред. М. О. Носко. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2018. Вип. 151. Т. 1. С. 275–279.
34. Попович А. С. Формування стилістичних понять у майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр.* / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В. М.]. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч. 2. С. 349–354.
35. Попович А. С. Обґрунтування доцільності проведення лабораторних занять із стилістики української мови в закладах вищої освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. Вип. 2 (93). С. 108–113.

Статті в закордонних періодичних наукових виданнях

36. Попович А. С. Навчання стилістики української мови в умовах нової освітньої

парадигми. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2017. V (59). Issue: 134. P. 38–41.

37. Попович А. С. Відбиття новітніх вимог суспільства в системі принципів навчання стилістики майбутніх учителів української мови. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2017. V (62). Issue: 142. P. 45–48.
38. Попович А. С. Навчання стилістики української мови у вищій школі в контексті лінгвоекотичності. *Virtus: Scientific Journal / editor-inChief M. A. Zhurba*. Монреаль: СРМ «ACF», 2017. Issue 19, December. P. 97–101.
39. Попович А. С. Студії О. Курило, М. Сулими, О. Синявського і С. Смеречинського як підвалини вивчення стилістичної граматики української мови. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. Poznań: Wydawnictwo naukowe, 2018. Zeszyt VI. С. 141–146.

Наукові праці,

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

40. Попович А. С. Креативная личность в условиях современной образовательной парадигмы высшей школы. *Creativity as a personal self-expression mechanism and a way to reveal the level of sociocultural development*. Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the CXLVII International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in Art History, History, Philosophy, Culturology, physical culture and sports (London, August 11 – August 17, 2017). Correlation between individual and collective needs in the context of improving the effectiveness of social processes. Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the CXLVIII International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in Economics and Management, Jurisprudence, Sociological, Political and Military sciences (London, August 11 – August 17, 2017). The event was carried out in the framework of a preliminary program of the project «World Championship, continental, national and regional championships on scientific analytics» by International Academy of Science and Higher Education (London, UK). Chief editor – J.D., Professor, Academician V. V. Pavlov. London: IASHE, 2017. P. 53–55.
41. Попович А. С. Когнітивна парадигма у вивченні стилістики української мови. *International research and practice conference «Modern philology: relevant issues and prospects of research»*: Conference proceedings, October 20–21, 2017, Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing». 2017. P. 26–29.
42. Попович А. С. Контроль за ефективністю учебно-познавательной деятельности студентов на занятиях по лингвистическим и лингводидактическим дисциплинам. *Профильное и профессиональное образование в условиях современного поликультурного пространства*: материалы Международной научно-практической конференции (Челябинск, декабрь 2013 года). Челябинск: РАНХиГС, Челябинский филиал, 2013. С. 168–172.
43. Попович А. С. Особенности использования беседы на занятиях по языковедческим и лингводидактическим дисциплинам. *Профильное и профессиональное образование в условиях современного поликультурного пространства*: Материалы II Международной заочной научно-практической

- конференції (Челябинск, декабрь 2014 года). Челябинск: РАНХиГС, Челябинский филиал, 2014. С. 156–159.
44. Попович А. С. Програмне забезпечення вищівської стилістики української мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3 т. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. Вип. 14. Т. 3. С. 89–90.
45. Попович А. С. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя-словесника на заняттях зі стилістики української мови. *Особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця в освітньому просторі вишу: проблеми та перспективи*: збірник матеріалів регіонального науково-практичного семінару (26 вересня 2015 р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2015. С. 32–34.
46. Попович А. С. Формування професійної компетентності студентів-філологів на заняттях зі стилістики української мови. *Мова. Свідомість. Концепт*: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. Вип. 6. С. 263–266.
47. Попович А. С. Самостійна робота студентів-філологів зі стилістики української мови. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Ціннісні орієнтації в управлінні процесом підготовки фахівців педагогіки вищої школи»*: матеріали конференції / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти НАПН України; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [гол. ред. Конет І. М.]. Кам'янець-Подільський: Видавець Зволейко Д. Г., 2016. С. 141–145.
48. Попович А. С., Марчук Л. М. Аспекти проблемного навчання на лекційних заняттях зі стилістики української мови. *Оптимізація мотиваційних складників та формування ключових предметних компетенцій на заняттях у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації як чинники вдосконалення підготовки сучасних фахівців (Харків, 1–3 лютого 2017 р.)*: матеріали міжрегіональної наради-тренінгу викладачів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків: ФОП Петров В. В., 2017. С. 112–116.
49. Попович А. С. Вивчення професіоналізмів на заняттях зі стилістики української мови у вищій школі. *Тенденції та перспективи формування професійної лексики*: доповіді VII Міжвузівського науково-практичного семінару, присвяченого питанням функціонування професійного мовлення, лінгвокультурологічному та соціокультурному аспектам філології. Ірпінь: УДФС України, 2017. С. 251–256.
50. Попович А. С., Ковальська Н. П. Бесіда на заняттях зі стилістики у вищій школі. *Мова. Свідомість. Концепт*: зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. Вип. 7. С. 277–280.
51. Попович А. С., Ковальська Н. П. Етапи шкільної стилістичної освіти. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і

- аспірантів: у 3 т. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 16. Т. 3. С. 92–93.
52. Попович А. С. Основні напрями реалізації текстоцентричного підходу на заняттях зі стилістики у вищій школі. *Актуальні проблеми текстотворення у лінгводидактичній та мистецтвознавчій площинах*: зб. наук. пр. (за матеріалами міжрегіонального науково-методичного семінару) / за ред. К. Я. Климової. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2017. С. 13–18.
53. Попович А. С. Реалізація функційно-стилістичного принципу на заняттях із сучасної української літературної мови у вищій школі. *Методика викладання філологічних дисциплін у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах України*: зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2017. С. 117–121.
54. Попович А. С. Навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в умовах багаторівневої ступеневої системи вищої освіти (аспектний аналіз). *Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі*: матеріали III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18–21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 521–523.
55. Попович А. С. Метод проектів на заняттях зі стилістики української мови у вищій школі. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах*: матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24–25 березня 2017 р., м. Дніпро / наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. Ч. II. С. 216–218.
56. Попович А. С. Внесок К. Лучаковського в підручникове забезпечення стилістики української мови. *Розвиток освіти в добу Української революції (1917–1921)*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.; редкол.: Березовська Л. Д. (голова редкол.), Зозуля С. М., Страйгородська Л. І.; літ. ред. Мося І. А.]. Київ: [ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського], 2017. С. 75–77.
57. Попович А. С. Компетентнісний підхід до вивчення стилістики української мови у вищій школі. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної онлайн-інтернет конференції, м. Кропивницький, 10–21 квітня 2017 р. / за заг. ред. М. І. Садового, О. В. Гурянової, Д. В. Гриня, О. М. Трифонової. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 116–118.
58. Попович А. С. Особливості вивчення стилістики української мови майбутніми вчителями-словесниками. *Проблеми та перспективи розвитку освіти*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 30–31 березня 2017 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 60–62.
59. Попович А. С. Лінгвосинергетичний підхід до вивчення стилістики у вищій школі. *Інновації в освіті і педагогічна майстерність учителя-словесника*: збірник матеріалів усеукраїнської науково-практичної конференції (м. Суми, 25 жовтня 2017 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. Вип. 1. С. 129–133.

**Наукові праці,
які додатково відображають наукові результати дисертації**

60. Попович А. С. Стилістичні аспекти у праці Івана Огієнка «Наша літературна мова». *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник: серія філологічна* / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), В. П. Атаманчук (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. Вип. XII. С. 249–254.
61. Попович А. С. Витоки стилістики української мови у праці К. Лучаковського «Начерк стилістики, поетики і риторики з додатком про красу мови і будову вірша». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. Вип. 40. С. 161–163.
62. Попович А. С. Використання спадщини Івана Огієнка на заняттях із фоностилістики у вищій школі. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник: серія філологічна* / [редкол.: Л. М. Марчук (гол. ред.), В. П. Атаманчук (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. Вип. XIV. С. 447–452.
63. Попович А. С. Навчальне проектування на заняттях з методики викладання української мови у вищій школі. *Сучасні освітні технології навчання у вищій школі: теорія і практика: науковий збірник*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. С. 53–62.
64. Попович А. С. Система опитування студентів при викладанні мовознавчих дисциплін у вищій. *Модернізація вищої освіти в контексті європейського виміру: науково-методичний збірник*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. С. 78–81.
65. Попович А. С. Формування в майбутніх журналістів навичок використання художніх засобів мови. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2011. Вип. 25. С. 306–309.
66. Попович А. С. Розвиток комунікативних умінь і навичок студентів-філологів на заняттях з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 5 т.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. Вип. 10. Т. 3. С. 150–151.
67. Попович А. С. Бесіда як метод навчання на заняттях з української мови у вищій школі. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3 т.* Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. Вип. 11. Т. 3. С. 36–37.
68. Попович А. С. Дисципліна «Методика викладання української мови у ВНЗ» у системі професійної підготовки викладача-філолога. *Потенціал розвитку науки в першій чверті XXI століття: матеріали Міжнародної конференції*. Київ: Центр наукових публікацій, 2013. Ч. 2. С. 43–45.
69. Попович А. С. Інноваційні технології формування навичок професійної діяльності майбутніх учителів української мови. *Психолого-педагогічне забезпечення особистісного розвитку майбутнього фахівця з вищою освітою:*

збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (26 червня 2013 р., м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013. С. 162–166.

70. Попович А. С. Формування мовленнєвої культури майбутніх журналістів на заняттях з лінгвістичних дисциплін. *Перспективні напрямки світової науки: збірник статей учасників Двадцять третьої всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя»* (10–15 грудня 2013 р.). Науки гуманітарного циклу. Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2013. Т. 1. С. 53–55.
71. Попович А. С. Дотримання єдиного мовного режиму в сучасних підручниках для загальноосвітніх навчальних закладів. *Культура слова*. Київ: Видавничий дім Бураго, 2014. Вип. 81. С. 133–139.
72. Попович А. С. Способи побудови програм навчальних дисциплін у вищій школі. *Психологічне забезпечення інноваційних технологій підготовки фахівців у освітньо-професійному просторі вишу: збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнського науково-практичного семінару* (19 травня 2017 року, м. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2017. С. 38–40.

АНОТАЦІЯ

Попович А. С. Методична система навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2018.

У дисертації проаналізовано історію становлення й розвиток стилістики української мови як науки і навчальної дисципліни; схарактеризовано лінгвістичні й психологічно-педагогічні основи навчання стилістики української мови в закладах вищої освіти; потлумачено сучасні підходи й принципи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури; розкрито й уточнено сутність базових понять дослідження «стилістичні вміння майбутніх учителів української мови і літератури», «стилістична компетентність майбутніх учителів української мови і літератури», «методична система навчання стилістики», «стилістична підготовка студентів», «методично-стилістична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури», «готовність майбутніх учителів української мови і літератури до викладання стилістики»; доведено доцільність поетапної стилістичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методичну систему навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури, спрямованої на ґрунтовне засвоєння теоретичних аспектів стилістики, формування стилістичних умінь і навичок як складника стилістичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури.

Експериментальне дослідження засвідчило ефективність методичної системи навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах

вищої освіти.

Ключові слова: методична система навчання стилістики української мови, стилістична підготовка студентів, стилістичні вміння майбутніх учителів української мови і літератури, стилістична компетентність майбутніх учителів української мови і літератури, методично-стилістична підготовка майбутніх учителів української мови і літератури, готовність майбутніх учителів української мови і літератури до викладання стилістики, спеціальні методи навчання стилістики, спеціальні вправи зі стилістики.

АННОТАЦІЯ

Попович А. С. Методическая система обучения стилистике будущих учителей украинского языка и литературы. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (украинский язык). Киевский университет имени Бориса Гринченко. Киев, 2018.

В диссертации разработана, теоретически обоснована и экспериментально проверена методическая система обучения стилистике будущих учителей украинского языка и литературы.

Проанализирована история становления и развития стилистики украинского языка как науки и учебной дисциплины; охарактеризованы лингвистические и психолого-педагогические основы обучения стилистике украинского языка в учреждениях высшего образования; описаны современные подходы и принципы обучения стилистике будущих учителей украинского языка и литературы; раскрыта и уточнена сущность базовых понятий исследования «стилистические умения будущих учителей украинского языка и литературы», «стилистическая компетентность будущих учителей украинского языка и литературы», «методическая система обучения стилистике», «стилистическая подготовка студентов», «методическо-стилистическая подготовка будущих учителей украинского языка и литературы», «готовность будущих учителей украинского языка и литературы к преподаванию стилистики»; доказана целесообразность поэтапной стилистической подготовки будущих учителей украинского языка и литературы; выяснены лингводидактические особенности системы обучения стилистике будущих учителей-словесников.

Экспериментальное исследование показало эффективность методической системы обучения стилистике будущих учителей украинского языка и литературы в учреждениях высшего образования.

Ключевые слова: методическая система обучения стилистике украинского языка, стилистическая подготовка студентов, стилистические умения будущих учителей украинского языка и литературы, стилистическая компетентность будущих учителей украинского языка и литературы, методическо-стилистическая подготовка будущих учителей украинского языка и литературы, готовность будущих учителей украинского языка и литературы к преподаванию стилистики, специальные методы обучения стилистике, специальные упражнения по стилистике.

SUMMARY

Popovych A. S. Methodical system of teaching Stylistics for future Ukrainian language and literature teachers. Manuscript.

Thesis for a degree Doctor of Pedagogical Sciences in specialty 13.00.02 – theory and methods of teaching (Ukrainian language). Borys Grinchenko Kyiv University. Kyiv, 2018.

Methodical system of teaching Stylistics for future Ukrainian language and literature teachers is developed and theoretically substantiated and experimentally verified in the thesis.

The history of the formation and development of Ukrainian language Stylistics as a science and a discipline is analyzed. The linguistic and psychological-pedagogical bases of teaching Ukrainian language Stylistics in higher education establishments are described. The stages of stylistic concepts formation and mastering of various types stylistic skills are distinguished: stylistic ones (stylistic-linguistic, stylistic-speech, stylistic-communicative), stylistic-methodical and stylistic research.

It has been proved that the development of the teaching Stylistics educational branch methodical system for future teachers of Ukrainian language and literature should correspond to personally oriented and activity-competent approaches at the present stage. The general-didactic and linguodidactic (general-methodical, specific) principles of teaching Ukrainian language Stylistics in the new educational paradigm conditions are interpreted. The essence of the basic concepts of the study «stylistic skills of future Ukrainian language and literature teachers», «stylistic competence of future Ukrainian language and literature teachers», «methodical system of teaching Stylistics», «students' stylistic preparation», «methodical and stylistic preparation of future Ukrainian language and literature teachers», «the readiness of future Ukrainian language and literature to teach stylistics teachers». The components of stylistic competence according to psychological features (motivational, knowledge, activity, value, emotional, reflexive), content (general-stylistic and level-stylistic) and activity characteristics (linguistic, linguistic, communicative, self-educational, scientific research, methodical) are determined.

The research analyzes the organizational, methodological and methodological course supporting of Ukrainian language Stylistics. The model of teaching Ukrainian language Stylistics methodical system for future teachers of higher schools is developed and theoretically substantiated, its components are the target (social order, educational goal), methodological (teaching Stylistics approaches and principles), content, technological (forms of educational process organization, types of training sessions, teaching methods, exercises, technology and teaching aids) and diagnostic-productive (indicators and levels) blocks.

The expediency of the gradual stylistic preparation for future teachers of the Ukrainian language and literature, which is realized through institutions of higher education through propaedeutic and introductory (prestylistic special linguistic preparation and post-graduate general education and special literary studies), information-cognitive (systemic special stylistic preparation and linguistic interdisciplinary auxiliary preparation) and deepening-forming stages (methodical-stylistic, deepening and research fly preparation).

The linguistic-pedagogical features of teaching Stylistics system for future teachers-linguists are revealed. The modern society's needs in the new generation's pedagogical workers with an innovative type of thinking have led to changes in the approaches to the organization and conduct of training sessions, the need to diversify their content and methodological content. The modernization of the Stylistics studying is disclosed through the use of modern lectures varieties, a new educational environment's creation in practical classes and conducting laboratory classes. The methodical system implementation of teaching Stylistics was carried out with the help of an optimal combination some general teaching methods and special methods of teaching Stylistics, as well as general and special subsystems of exercises. Special exercises on the Ukrainian language Stylistics are structured according to the stages of stylistic preparation (accompanying and special), the content of the program material (general-stylistic and level-stylistic), stylistic skills (stylistic-linguistic, stylistic-linguistic and stylistic-communicative). It has been proved that interactive, information and communication, media education, problem research and teaching technologies, as well as modular and project learning technologies contribute to the effective implementation of the Stylistics methodical teaching system.

An experimental research has shown the methodological system effectiveness for teaching Stylistics of future Ukrainian language and literature teachers in higher education establishments.

Key words: methodical system of teaching Ukrainian language Stylistics, students' stylistic preparation, stylistic skills of future Ukrainian language and literature teachers, stylistic competence of future Ukrainian language and literature teachers, methodological and stylistic preparation of future Ukrainian language and literature teachers, readiness for teaching Stylistics by future Ukrainian language and literature teachers, special methods of teaching Stylistics, special stylistic exercises.